

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К., 6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа 50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

/ рік. Ч. 15.

Відень, 14-го квітня 1918.

Ч. 198.

Невмирущій пам'яті творця української побутової повісти.

Українська література понесла болючу втрату. 2 квітня о 10 год. рано помер в 80 році життя творець української побутової повісти Іван Левицький, відомий також під псевдонімом Печуй.

Родив ся 18 листопада 1838 р. в містечку Стеблеві бувшого богуславського, а сьогодні канівського повіту на Київщині, де його батько Семен був священником. Від 1847 р. вчив ся в богуславській духовній школі, а потім в духовній семінарії від 1853—59 р. і в духовній академії від 1861—65 р. В 1859 р. став учителем богуславської духовної школи й займав се місце майже два роки. В 1865 р. став учителем духовної семінарії в Полтаві, звідки при кінці того самого шкільного року перейшов на службу у варшавську округу до каліської жіночої гімназії як учитель російської мови, історії й географії Росії та Польщі. Через рік перейшов як вчитель тих самих предметів до сидлецької жіночої греко-уніятської гімназії, де 6 літ сповняв обовязки Звідси переніс ся в одеську наукову округу до кишинівської мужеської гімназії як вчитель російської мови. В 1885 р. покинув службу, пішов на пенсію і відтоді жив у Києві.

Національну свідомість виніс з рідної хати. Його батько говорив проповіді українською мовою. Вдома не говорили инакше, як по українски. Від батька чув оповідання з української минувшини, а коли підріс, читав історію Маркевича й Бантиш-Каменського та літопись Самовидця і Гребінчин альманах „Ластівка“, які були в бібліотеці його батька. Вже змалку придивлявся до народнього життя і навчив ся багато народніх пісень і казок.

Свою літературну творчість почав оповіданнями з студентського життя, як напр. „Суд над нами“. У львівській „Правді“ за 1868 р. помістив дві повісти: Гориславська ніч або рибалка Панас Круть і „Дві московки“, а за 1869 р. велику повість „Причепу“, де виявив свій блискучий белетристичний талант. У львів-

ській „Правді“ помістив також переклад повісти Щедрина „Про те, як мужик харчував двох генералів“. І перша збірка творів Ів. Левицького вийшла у Львові 1871 р. п. заг. „Повісті Івана Печуя“, ч. I, куди увійшли: „Дві московки“, „Рибалка Панас Круть“ і „Причепу“. Сей перший том повістей Левицького пропустив петроградський цензурний комітет для надрукування в Росії, але його задержала головна управа для справ друку й він в повноті не вийшов тоді в бувшій царській державі. З нього вийшло в 1874 р. окремим виданням оповідання „Рибалка Панас Круть“ (також 1887); „Дві московки“ вийшли в Києві щойно в 1882 р., а „Причепу“ ждала поза межами галицької України аж на збірне київське видання (т. III, п. з. Нахаба).

В „Правді“ за 1873 р. помістив Левицький казку „Запорозці“, яка разом з повістю „Хмари“ й оповіданням „Не можна бабі Парасці вдержатись на селі“ увійшла в київське видання повістей Левицького з 1874 р. „Правда“ з 1875 р. принесла його фантазію п. з. „Бідний думкою багаті“, а в Києві вийшло окремо оповідання „Благословить бабі Палажці скоростижно вмерти“. Взагалі на другу половину 70 рр. припадає найвища літературна творчість Левицького, що надрукував саме тоді повість „Микола Джеря“ в „Правді“ за 1878 р., незрівняну „Кайдашеву семью“ тамже в 1879 р. (київське вид. з 1887 р.), а в 1881 р. окремим виданням „Бурлачку“. В альманаху „Луна“ за 1881 р. помістив опов. „Приятелі“ й „Тарасову могилу“. В гебрідній формі, подаючи розмови Українців українською мовою, а авторське оповідання московською, надрукував у „Кіевск-ій Старині“ за 1884—85 рр. свою найбільшу повість, сим разом з життям українського духовенства 20 рр. XIX в., п. з. „Старосвітські батюшки та матушки“ (в цілості в українській мові у львівській „Зорі“ за 1888 р. і в II т. збірного київ. вид., куди увійшла й „Бурлачка“).

Іван Нечуй-Левицький.

В „Ділі“ 1885 р. помістив подорожні вражіння „В Карпатах“, а з 1886 р. „Дрегочин та Остріг, померші українські городи, замітки з дороги“. До альманаху „Степ“ 1886 р. дав оповідання „Невинна“, у львівській „Батьківщині“ з того ж року надрукував 3 байки, в 1887 р. вийшли в Галичині „Два брати“, в „Зорі“ з того ж року надрукував нарис „На концерті“, в „Правді“ з 1888 р. „Пропаші“, а в Києві 1889 р. окремим виданням „Чортячу спокусу“. В „Правді“ за 1890 р. появилася „Афонський пройдисвіт“, а тодішня „Зоря“ принесла його велику повість з життя сучасної інтелігенції, навіяну сильно дидактичною або полемічною тенденцією п. з. „Над Чорним морем“. Ця повість вийшла тоді й окремо у Львові, а пізніше увійшла в IV том збірного видання разом з оповіданням „Київські прохачі“. В дальших річниках „Зорі“ появилися такі повісті Левицького: „Навіжена“ за 1891 р., „Поміж ворогами“ за 1893 р. і „Не той став“ за 1896 р. В альманаху „Складка“ за 1897 р. появилися „Старі гультяї“, а в „Бібліотеці найзнаменитших повістей „Діла““ в 1900 р. історична повість „Гетьман Іван Виговський“ (в тій самій „Бібліотеці“ появилися як також повісті „Хмари“, „Причепа“ й „Микола Джеря“). Нові повісті й оповідання увійшли в сьомий том збірного київського видання, а саме: повість „Не однаковими стежками“, оповідання „Телеграма до Грицька Бинди“, „Вольне кохання“ і „Ніч на Дніпрі“.

Крім того надрукована тут його історична драма п. з. „В диму та в полумі“. На драматичнім полі виступив ще 1875 р. з опереткою „Маруся Богуславка“ й комедією „На Кожумяках“. В 1886 р. видав комедію „Голодному й опеньки м'ясо“.

З популярних і наукових праць Покійника вийшли три в 1875 р., а саме „Унія і Петро Могила“, „Перші київські князі Олег, Ігорь, Святослав і св. Володимир і його потомки“ й „Татари і Литва“. В цих брошурах спопуляризував покійний Автор історичні праці й погляди Костомарова й Антоновича. На підставі праці Афанасєва „Поетическія воззрїнія Славянъ на природу“ дав нарис української народної мітології п. з. „Світогляд українського народу“ в „Правді“ за 1876 р. (й окремо 1877). Накладом київської громади вийшла у Львові його велика популярна брошура „Український гетьман Богдан Хмельницький“ як продовження трьох київських брошур. (Сі три брошури передрукувала львівська „Просвіта“ в роках 1878-81). Як далі продовження вийшла в 1881 р. його брошура „Гетьмани Виговський та Юрій Хмельницький“. З літературної критики треба зазначити його працю в „Правді“ з 1878 р. п. з. „Сьогочасне літературне прямовання“, де Автор пробував уґрунтувати теорію реалізму, національності й народності в літературі, отже тих принципів, які практично переводив у своїх творах. Ряд фейлетонів, виданих потім окремою книжкою, присвятив під псевдонімом „Ваштовий“ „Українству на літературних позвах з Московщиною“. Свої думки про теперішню літературну мову зібрав Покійник у „Кривім дзеркалі української мови“, але висловлені ним тут погляди в більшій частині не видержують критики, як і його „Грамматика української мови“.

Перечислені вище писання Ів. Левицького далеко не дають повної картини його літературної й популярної творчости. Тут треба згадати ще про його участь в повнім перекладі святого письма старого й нового завіту на українську мову, довершеним Кулішем, Пулюєм і Покійником, а виданим у Відні 1903 р. накладом лондонського Біблійного Товариства.

Що торкається видань творів Левицького, можна згадати перше повне видання повісти „Хмари“ Українською Видавничою Спілкою в 1904 р. з новими розділами XIII—XV. Перший том київського збірного видання появилася в Петрограді, дальші в Києві.

Іван Левицький се побіч Панаса Мирного найвизначніший письменник з цілого ряду талановитих письменників, що появилися в українській літературі при кінці 60 і з початку 70 рр. Задля своїх мистецьких картин з побуту правобережної України, селян, фабричних робітників, духовенства, по-

міщиків і шляхтичів-орендаторів, студентів і професорів, міщан і Жидів, задля гарного, легкого способу оповідання, поетичних описів природи та прегарної мови став він улюбленцем усієї України, тим більше, що його твори пишуть ширим українським гумором. Доказом ширости його гумору є й те, що йому незвичайно вдають ся гумористичні типи. Всі його типи плястичні та схоплені з живої дійсности. Жива побутова дійсність так захоплює артиста, що психологічна аналіза відходить на другий план у Автора.

Програму літературної діяльности находимо вже в повісти з 1869 р. „Причепа“: „Хто з Киян не памятає часу перед севастопольською війною? То був тяжкий час для України, то було її лихоліття. Простий народ стогнав у тяжкій неволі під панами, мусів мовчати й терпіти гірше, як до Хмельницького. А за кожний стон його московським звичаєм катовано. Україна забула історичні перекази й не могла наукою дійти до страчених думок. На обох боках Дніпра опинились у чужих порядках, в чужій шкурі, набірали ся чужої мови, забували свою. Згинула наука, упала просвіта, зоставшиє тільки в схолястичних латинських духовних школах. Університетська наука була тільки азбука європейської просвіти, обрізано її по казенній мірі. Та наука хотіла повиучувати собі людей на Москалів, до війська, до уряду. З українських університетів і других шкіл повиходили ті хаптурники, хабарники-урядники, несправедні судді, що правого робили винним, а виноватого правим; ті консерватори-вчителі і професори, що вертіли історією по московському наказу; ті офіцери-Москалі, що забивали свій же народ на закуцях. А народ робив панщину, а поміщики, Ляхи і Москалі, дерли останню шкуру з України тим часом, як наші широ-Українці за свою молоду українську ідею сиділи вже в неволі, на далекій московській півночі“...

„Московська школа на нашій Україні багато одрізнила луччих людей од свого народу, од свого племя, од семі, од батька й матері. А знов народ дуже одрізнив сам себе од панів, од вчених Українців і косим оком споглядає на їх! Між ними викопана велика безодня! І потрібно великої, великої праці не одного генія, щоб засипати ту провалину, почату Ляхами, скінчену Москалями, щоб звязати те, що порвала наша недбайливість та стидка українська байдужість та лежача недобачливість“.

І коли великий Покійник навіть не поставив собі сього за ціль, міг відійти від нас з тою свідомістю, що його творча праця єднала верстви й лучила розеднані кордонами частини українського народу в одну свідому себе націю, яка тепер приступила й до будови власної держави. Своїм незрівняним, обсерваційним хистом бистро й докладно підхопив Левицький в усій широті житте правобережної України по скасуванню великої панщини й народженню „маленької нової панщини“ з цілим її лихоліттям і безпросвітньою темрявою та змалював всесторонню картину народнього життя. Найкраще змалюване в його творах житте українського селянина з його темнотою, з усіма незгодинами, сварками, злиднями та з рідкими хвилями радости (Кайдашева семья); не менше гарно підмітив Автор деморалізаційний вплив фабричного життя на сільське окруженне (Бурлячка). Обидві баби, Параска й Палажка, невмирущі в нашій літературі. „Микола Джеря“ — се вихований кріпацтвом, з знищеним життем, тип вічного протестанта проти сучасного ладу. „Дві московки“ — жертви царського мілітаризму. В своїм бурлакуванні находить „Рибалка Панас Круть“ відпочинок на дні Росії. Такі самі понури картини в оповіданнях „Пропаші“, „Живцем поховані“, самі заголовки яких вимовні, й інших.

Пасивному українському характерови протиставить автор енергічне діланне польських острівців в українським морі (Причепа) і щораз більші московські нівелюючі хвилі (Хмари). В цих двох повістях представив Левицький найкраще процес денационалізації української інтелігенції, її спольщення і змосковщення. Нових людей серед української спольщеної та змосковщеної інтелігенції змалював Покійник

в Радюкови (Хмари) та в Комашкови (Над Чорним морем), які розуміють свої обов'язки супроти Рідної Країни та її народніх мас.

Найкращі свої річі понаписував Левицький від кінця 60 до 80 рр. А що, як зазначив Куліш, „перший доторкнувся життя нашого товариського“, „тим поклав засновок до романів соціальних“. І тут змалював ряд фігур, що здобули безсмертність в нашій літературі: баби Параска й Палажка, всі постаті в „Кайдашевій семі“, міщанин Лемішка (Хмари) й дуже багато інших. Негативні типи вдалися Автору краще ніж позитивні (в роді Радюка). З огляду на те, що твори Левицького писані просто, буденно, багатою, кобаристою і повною природної грації мовою українського селянства, пекучою потребою дня є дати в як найбільшій числі примірників бодай виданне кращих творів Покійника — яко живий і захоплюючий підручник української мови.

В українській літературі займає Левицький одно з передових місць. Совісне вивчення народнього життя з усіх боків робить його твори свого роду літописями часу. Все-таки найвірнійше вийшли у нього постаті з селянського життя і життя духовенства. Побіч Панаса Мирного, котрий також пише свої прегарні твори чудовою мовою і в своїх повістях перевищає Левицького аналізою душевного стану героїв, зробив Покійник невмирущим своє ім'я в історії української літератури 70 і 80 рр. XIX в. Від 90 рр. його літературна творчість слабла щораз більше й більше.

На жаль, не зважаючи на те, що в Австрії є кілька кафедр української мови, не має такий великий письменник, як Покійник, досі своєї монографії*), і наскільки нам відомо, не входив навіть в університетські курси, хоч давно вже став у нас клясиком і увійшов у шкільні підручники. Позволимо собі висловити сподівання, що українська нація, яка щойно по смерті розбирає заслуги своїх діячів, спроможеться в як найшвидшим часі на виповнення свого обов'язку супроти творця суспільної повісти в українській літературі.

Помер Покійник бездітним і все своє майно записав на національні цілі.

Похорони зачалися дня 4 квітня перенесенням тлінних останків Покійника з Дехтерівського шпиталю до собору св. Софії, де відправлено урочисту панахиду. Звідси рушив жалібний похід на Байкове кладовище. Покійника несено з відкритій домовині. Домовину увінчано вінцем з голубожовтою лентою, на якій видніла напис: „Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди!“ Перед домовиною співав сильний мішаний хор київських українських товариств. За домовиною ішов великий гурт Українців, представники Українського Правительства й армії, між ними сивий, як голуб, проф. Грушевський. Відводили Покійника на вічний спочинок 16 українських священиків з єпископом на чолі. Під комісаріатом для київської освіти попрощав Покійника представник того комісаріату.

* * *

Чом марсилеза в краю не лунає?

Воля на рідній землі!

Сонце, як арфа, до нас простягає

Соняшні струни свої.

З прому і вітру, з квіток і проміння

Спів марсилезу Руже, —

Хай же залуцить вона голосіння,

Час і для пісні уже.

Бурею, громом, квітками, промінням

Вкрийте, залуцте весь край.

Луно! Далеким світам і створінням

Свято землі передай!

(Відродження).

О. Олесь.

*) Розуміть ся, поза брошурою С. Баремова. Оця замітка писана без можности заглянення до заміток про Левицького та до його творів, навіть до важної його „Автобіографії“ в „Світі“ за 1881 р.

✓ Державна нація.

Четвертий Універсал Центральної Ради остаточно вивів Україну з рядів недержавних націй і поставив її поруч з незалежними європейськими державами. Величезна вага сеї події лише повільно доходить до свідомости широких мас українського народу. Державна самостійність була вже від довшого часу ідеалом і гаслом політичної діяльності деяких частин української демократії, але небагато Українців уявляло собі конкретно здійснення свого ідеалу.

Довгі роки національної неволі й недержавного існування не могли не відбити ся на психіці української маси й мине ще деякий час, поки державна самостійність займе належне їй місце в світогляді пересічного Українця, поки потреба бути державно незалежним зробить ся органічною потребою українського народу. Але до добрих річей привикають люде безмежно скорше ніж до злих і український нарід буде так само рішуче боронити свою державну самостійність, як і старі державні нації, які протягом століть користали ся необмеженою державною волею.

Самий факт здобуття самостійности вже яко юридичний акт має величезне конкретне значіння. Українська держава має право без зовнішнього стримання і перешкод використовувати сили свого населення і багатство своєї території. Українська держава має право користати для свого скріплення з матеріальних і інтелектуальних засобів інших дружніх їй держав.

З утворенням української держави змінюється й ґрунтовно не лише правне становище кожного мешканця української території, а й положення тих Українців, що мешкають поза межами України. В Сибіру, середній Азії, в північній і південній Америці і т. д. живе багато українського люду. Очі Українців на чужині звернуть ся тепер на українську державу, яка втратила так багато своїх синів в часі світової війни, котрі їй такі потрібні тепер яко свідомі голови та працьовиті люде.

Оголошенням четвертого Універсалу Україна здобула право на державну самостійність, але перед нею стоїть безмежно важче завдання, а саме сотворити господарські й соціально політичні основи національно-державної самостійности.

Німецька армія помогла Україні увільнити ся від большевицької напасти, але справою самих Українців є вже утворити таку міцну державну організацію, щоб напад північних сусідів був згорі засуджений на поразку.

Довгі роки російського панування не лише нищили економічно й політично Україну, а й затроювали душу української нації. Остання боротьба з большевиками показала, що крім темних мас, збаламучених большевиками, на поміч їм станули й освічені зрадники українського народу. Коцюбинський, Скрипники, Погної й такі інші зробили ся слухняною зброєю у большевиків і російськими катами власного народу. Супроти таких зрадників і панів з нахилами до національної зради український нарід повинен зайняти таке рішуче становище, щоб вони стали цілком неможливим явищем між Українцями. „Українці“, що з „ідейних“ мотивів служать ворогам України, повинні зробити ся в українській державі таким неможливим явищем, таким же анахронізмом, як Українець в Галичині, що захотів би тягнути своїх земляків у польське ярмо.

Політичні представники національних меншостей на Україні при обговоренню двох останніх історичних актів, проголошення української самостійности й ратифікації мирового договору з центральними державами, показали себе на жаль досить виразними противниками державної самостійности українського народу. Сьому зрештою не треба дуже дивувати ся, коли й між самими Українцями є прихильники російської державности. До членів національних меншостей українське громадянство, розуміть ся, не може ставити тих же самих вимог, що до членів власної нації, але від Росіян

Жидів, Поляків і т. д. можна жадати лояльності супроти держави, в якій вони користають ся волею, котрої не мають меншости в жадній іншій державі.

Справа національних меншостей не є зрештою питанням життя для Української Держави вже тому, що сі меншости творять не більше 30-х відсотків усього населення. Але чим більш сумнівним буде становище сих меншостей до Української Держави, тим компактнішою масою повинні стати Українці в її обороні.

Завданням свідомих елементів українського громадянства є піднести національну свідомість українського народу на таку висоту, щоб об неї розбилась всяка большевицька чи яка інша російська пропаганда. Основою цілої державної організації України повинна бути національна свідомість народних мас і поширення національної просвіти. В сії справі головна роля припадає народньому учителеви. Вислів, що Німеччина завдячує перемоги над Францією в 1871 р. народньому учителеви, глибоко правдивий і не втратив своєї правдивости і в теперішній війні. В справі національної освіти Німеччина може бути для України зразком так само, як і в багатьох інших відносинах. „Народній учитель, що був найбільше уполідованою особою при царизмі, повинен бути найбільш поважною особою в Українській Державі,“ — сказав недавно авторови сеї статі один з державних мужів України, який до того належав не до міністерства просвіти, а до міністерства війни. До піднесення національно-політичної свідомости українського народу причинила ся очевидно й преса й політична діяльність партій та господарських організацій, а головню національні форми цілого публичного життя.

Коли зрост демократичних основ української держави може бути лише відносно довгим процесом, утворення державного механізму мусить відбутися в розмірно короткім часі. Чим пізнійше виступає якась держава поруч інших до самостійного існування, тим скорше вона мусить перевести свою внутрішню організацію. Молоді держави, як Японія, Румунія, Болгарія і т. д. перейшли процес державної організації безмірно скорше ніж старі держави вже тому, що вони могли користатися прикладами старих держав, запозичити в них в деякій мірі вже готові державні форми. До розпорядження України стоїть не лише збройна поміч, а й величезний досвід Німців у справі організування держави. Що Українське Правительство готове скористатися німецькими взірцями, показує хочби постанова його акредитувати 2 мільйони на відправлення української молоді до німецьких наукових закладів. Але не зважаючи на поміч центральних держав, відбудовання Української Держави відбувається в страшенно тяжких умовах. Довга війна прогинула значну частину не лише матеріальних, а й інтелектуальних сил України. Большевицький похід зруйнував майже все, що сотворили Українці тяжкою працею після повалення царату. Українське Правительство повернуло в зруйновану, випалену, виснажену й окрадену большевиками країну. Українське Правительство мусить сотворити тепер наново не лише цілий адміністративний апарат модерної держави, а й відбудувати її найнеобхідніші технічні основи — почту, телеграф, залізницю і т. д.

Положення молоді держави тим трагічніше, що українські фінанси знаходять ся в дуже сумній стані. Відступаючи, большевики розкрали й ті невеликі грошеві засоби, які лишали ся ще в державних українських скарбницях. Наладити фінансовий апарат дуже трудно, бо промисел зруйновано, поміщицькі землі в руках селянства, а значна частина селян така несвідома своїх обов'язків, що не хоче платити податків навіть до земства, так, що багато земських шкіл стоїть замкнених, бо учителі, не дістаючи від земства удержання, не мають чого їсти й мусять шукати якоїсь іншої роботи. Здобути гроші закордоном шляхом позички Україні дуже тяжко, бо війна ще не скінчена й центральні держави потребують самі грошей. Вийти з теперішньої фінансової кризи

Україна може, лише продаючи надлишки засобів поживи та сирих матеріалів, але й для цього в першій мірі потрібна знов така організація державного механізму.

Вийти з зачарованого кола державних труднощостей Україна може, лише зібравши й напруживши всі свої сили. Всі горожане Української Народньої Республіки без різниці політичних переконань мусять усвідомити собі, що мало ще вибороти державну самостійність, треба вміти й оборонити її від внутрішнього неладу так само, як і від нападу Московщини. Самими суперечками про політику, до яких призвичаїли ся деякі Українці під російськими впливами, та розмовами про рятування Рідного Краю можна небагато осягти. Кождий горожанин на Україні повинен вибрати собі конкретну щоденну працю і ретельно її виконувати, а ті Українці, що знаходять ся поза межами України, в полоні, повинні пильно працювати над розвитком власної свідомости й готувати ся до майбутньої праці вдома.

М. Троицький

Про відношення національних меншостей України до її державної самостійности.

З проголошенням цілковитої державної самостійности Української Народньої Республіки національні меншости України, а надто панове Москалі та їхні прихильники попали в досить прикре становище. До того часу вони почували себе майже повними господарями всюди, де тільки повертали їхнім державно-московським інтересам. Протиукраїнська пропаганда серед найширших мас українського народу була природною і навіть патріотичною річчю. Панове Львови, Керенські й навіть Леніни та Бронштейни могли лише одобрювати такі щирі „братерські“ відносини московських патріотів різних партійних і безпартійних відтінків до свого меншого брата „хохла“. Під час панування большевиків можна було не тільки вести протиукраїнську пропаганду, але й без усякого розбору різати й мордувати братів „хохлів“ за їхню зраду й бажання відірвати ся від „єдиної, невідімої“ тоді, як жаден Москаль і не мріяв про відділення від „хохла“. Кождого щирого сина українського народу, що говорив своєю рідною мовою, боронив права й інтереси своїх братів і батьків, панове представники меншостей уважали за державних зрадників, буржуїв, реакціонерів, ворогів революції і т. ин. Боротьба з усім, що було українське, вела ся всюди завзято й відкрито. Українці не сміли та й не мали можности вживати якихсь рішучих заходів, щоб припинити ту „братню“ ідейну роботу серед народу України, хоч і добре розуміли, до чого вона може довести. Так було від самого початку революції. Само собою розуміється, що така „свобода“ ділання національним меншостям дуже подобала ся і вони були задоволені.

З оповіщенням же четвертого Універсалу Української Центральної Ради становище змінило ся. Українська Народня Республіка стала вільною, ні від кого незалежною Українською Державою. Протиукраїнська пропаганда стала від того часу протидержавною пропагандою, за яку всяка держава винуватців карає як державних злочинців. Що за пана Керенського було для меншостей України патріотичним ділом і навіть у деякій мірі обов'язком, від цього часу стало злочином. Меншости, які до того часу були панями положення, стали звичайними горожанами Української Народньої Республіки, мусять виконувати всі закони та приписи вже не петроградського правительства, видавані на мові Пушкіна, а української державної влади на мові Тараса Шевченка, на тій самій нелюбій для меншостей мові, якої вони ще вчора не хотіли зовсім признавати. Стало ся се так скоро, що мало хто міг сподівати ся.

Зрозуміла річ, що така велика зміна положення меншостей України, особливо ж Москалів і їхнім прихвостнів, не могла подобати ся і вони зустріли її неприхильно або цілком вороже. Добровільно й охоче зрєкти ся усього того, що вони ще вчора мали, забути те, що вони є представниками державного народу, мова якої до вчора була обов'язковою для всіх і для кожного в усіх просвітних, державних громадських установах, вони не можуть, бо се для них тяжко. Ще тяжче примирити ся панам Москалям з тим фактом, що вони ще вчора були пануючими, а сьогодні звичайними горожанами Української Держави. Та факт зівстав ся фактом і меншости України мусіли так чи инакше виявити своє відношення до Української Народньої Республіки. Панове прихильники большевиків виявили своє відношення під час їхнього панування на Україні, решта ж меншостей, як меншевики, російські с. р., кадети, „тоже-Малороси“ й інші істинно-руські люде, почали виявляти вже після очищення України від банд грабіжників і розбійників з большевиками на чолі. Як і треба було сподівати ся, майже всі панове з меншостей про людське око заявили, що вони до Української Держави та її влади будуть відносити ся „льоояльно“. Надто про „льоояльність“ говорили „батьки“ міста Києва, але як та „льоояльність“ виглядає, у „Віснику“ вже згадувало ся.

Тепер же маємо нагоду довідати ся і про те, як відносять ся до нашої мови та державної самостійности й інші панове. Останніми часами до наших рук дістало ся кілька чисел різних українських і московських газет з Києва, в яких маємо досить чимало матеріялу, котрий як найкраще доводить нам, чого можна сподівати ся від меншостей і яке відношення саме вони займають до нашого нового державного життя на Вільній Україні.

Майже всі члени Ц. Ради, що належать до меншостей, заявили ся проти ратифікації мирового договору з осередніми державами, хоч і признають, що кращого миру в таких обставинах, при яких Україні довело ся його заключати, не можна було осягнути. На засіданнях Малої Ради майже всі представники меншостей, замість корисного співділання в таку тяжку годину, яку переживає зараз ціла Україна, виступають виключно з усякими запитами до Ради народніх міністрів, уложеними в такій формі, щоб викликати як найбільше недовіре в темних мас народу проти української державної влади. Своєю „опозицією“ просто перешкоджають роботі Ц. Ради й сіють ворожнечу. Як була колись московська державна влада, то вони мовчали навіть у таких випадках, як пан Керенський, Церетелі й інші московські соціалісти запроваджували кару на смерть, закон про заслання, закривали соціалістичні газети, запроторювали до тюрем саудатів і робітників і т. ин. Ніяк не реагували навіть на спробу Керенського й Ко. віддати під суд цілий Український І. Секретаріат і Генеральний Військовий Комітет тому тільки, що вони українські та працювали на користь свого народу не по вказівці панів Керенських. Тепер же, як стаєть ся десь на Україні хоч найменша якась подія, про яку українські міністри навіть і не знають докладно через сучасні обставини на Україні, панове представники меншостей нападають на того чи иншого міністра, щоб підірвати до нього всяке довіре. Роблять все, що тільки можна вигадати, щоб „довести“ людем, що стара влада була „кращою“ від теперішньої. Атакують укрїнських міністрів одночасно та спільно й Москалі й Польяки й Жиди.

Але найкраще виявляє свою „льоояльність“ до української мови й державної самостійности кілька днів тому зорганізований „Русский Союз на Україні“. Сей „Союз“ засновано в Києві. Членом „Союза“ може бути кожний, хто уважає себе руським, хочби справді й не був ніколи ним, себто членом „Русского Союза“ може бути й Жид, і Татарин, Молдаванин, Кіргіз і хто хоче, аби назвав ся „руським“. До сього часу знали ми „союз руського народа“, дуже подіб-

ний до згаданого „Союза“, але до того „союза“ могли належати лише чорносотенці й монархісти, а до сього можуть входити, а саме вже входять і чорносотенці „Київлянинці“ й кадети й... російські с. д. меншевики й інші панове „руські“. Метою своєю „Союз“ ставить ніби захист російської культури, мови, школи, просвіти, національних і особистих прав та інших самоповіч. На урочистім відкріттю „Русского Союза“ голова його Е. Єфимовський заявив: „Ми зібрали ся тут без ріжниць партій не яко гасителі чужої культури, але як носителі власної. Ми знаємо, що при сучасних умовах боротьба за національну свободу тяжка (тільки тепер панове „руські“ довідали ся про се. Ред.), що вона може потребує жертв, але ми готові! Ми віддамо все своє життя, але не зрадимой своєї культури. Трудний той шлях, але виднієть ся вже світло, світло ясного сонця (ніби до сього часу воно для них було темне. Ред.), світло національної й особистої свободи, зоря справедливости!“ Промову привітали гучними оплесками, але зразуж таки, як після голови почав говорити міністер для великоруських справ Одинець і згадав кількома словами, що в минулих відносинах української й неукраїнської демократії були помилки й тертя через те, що Росіяне не були добре позайомлені з силою та глибиною національного руху на Україні, залунав голос членів „Русского Союза“: „Нікаково українськово двіженія нет!“ Хіба се не характеристичне?

Ще краще „проявили“ себе панове члени „Русского Союза“, як почав говорити, не відомо чого, попавши туди „тоже-Малорос“ (певно хотів виявити свою братню любов) В. Зіменський. Він почав свою промову так: „Привіт тобі (по українськи), старший (!) товаришу, Великоросе, від меншого (!) брата — Українця!“ Та не вспів він ще сказати кілька слів, як „старші“ брати почали по „братерськи“ кричати: „Гаваріте па рускі!.. Не надо па українські!.. Не панімаем!.. Хатя би здесь не гаварілі па українські!..“ Довело ся голові зборів просити, щоб „старші“ брати чемнійше поводили ся з „меншим“ братом і дали змогу говорити йому його власною мовою, а хто не хоче його слухати, щоб вийшли з залі.

Сі перші врочисті збори „Русского Союза“ виявили своє національне обличче перед цілою Українською Державою як найкраще й можемо бути певні, що навіть панове „тоже-Малороси“ в роді Зіменського скорше чи пізнійше, а зрозуміють, чого саме можна ждати від зорганізованих у „Русській Союзі“ „старших братів“, хоч там є не тільки чорносотенці, але й соціалісти.

Студенти Великороси київського університету св. Володимира також зорганізували ся в філію згаданого „Русского Союза“ й розпочали свою „просвітительно-національну“ роботу, щоб не допустити до повної українізації університету, який тепер є державним українським університетом. Панове професори, які признають себе руськими хочби тому, що належать до „Русского Союза“, підтримують своїх студентів у національній боротьбі проти Українців.

В Одесі, більшість населення якої складаєть ся з усяких інородців і зайдів, усі московські та помосковщені елементи ведуть протидержавну агітацію ще з більшою силою і нахабством. Починаючи від найправішого монархіста і кінчаючи найрадикальнійшим соціалістом, усі повстають проти самостійности Української Народньої Республіки й агітують за прилучення її до Росії. До укрїнської мови відносять ся просто з презирством. Осі. Дух зброна робітників, як тільки краєвий комісар Коморний заговорив по українськи, счинив ся такий лемент і протести, що він змушений був говорити по московськи. В своїх ухвалах деякі одеські робітники (вжеж не Українці) домагають ся, щоб про державний лад на Україні рішили Українські Установчі Збори, але про устрій цілої бувшої Росії (ніби вона може бути цілою в попереднім складі) щоб рішили лише Загальноросійські Установчі Збори. Українізацію краю, а надто введення української мови яко державної до скликання Українських Установчих Зборів ува-

жають недопустимою річчю. Свої домагання сі робітники обіцяють підтримувати найрішучішим способом до проголошення загального страйку включно.

Московська газета „Одескій Листок“, виступаючи проти українізації життя на Україні, в статі Л. Гросмана пише так: „...Ми повинні пригадати, що нововидумана „Херсонщина“ (!) се тільки пустий термін, а в дійсності се є лише південь Росії (!), який органічно зв'язаний з її північчю і не збираєть ся позбути ся без протесту ні своєї мови, ні своїх прав (!) на культурне й національне самоозначення“.

Словом, панове помосковщені Одесити ще ніяк не можуть погодити ся з дійсним фактом, що вже нема півдня Росії, а є лише самостійна Українська Народня Республіка й що вони є горожанами не російської, а української держави. З сих причин вони ведуть протидержавну агітацію, проти якої українська державна влада, а за нею й цілий український народ змушені будуть вжити всіх законних способів, і тоді знову почнеьт ся лемент проти „репресій“ Українців, зашти до міністрів про незаконність, утиски, знищення свобод і т. ин., а в результаті великі перешкоди в роботі над будовою державного організму, що меншостям України напевно дуже подобаєть ся і навіть на руку.

З наведених досить яскравих і повчаючих фактів ми бачимо, що панове „руссіє“, а за ними й інші „меншости“ навіть не думають ще про спільне братерське життя з нами в нашій молодій державі. Вони гуртують ся навіть у такі організації, як „Русскій Союз“, де мають місце й соціаліст і чорносотенець, щоб спільними силами поборювати нас у нашій же державі. Виходить, що не тільки большевики єднають ся з бувшими жандармами, поліцаями, грабіжниками й іншими ворогами волі українського народу, щоб тільки залити кров'ю цілу Україну, здушити її змагання до самостійного життя, але й панове меншевики з іншими неукраїнськими „соціалістами“ беруть ся до обеднання з чорносотенцями, щоб під покришкою охорони російської культури, якій ніяка небезпека не загрожує, сіяти національну ворожнечу, обстоювати „руссієть“ київського університету й т. ин. Се все говорить нам, Українцям, що боротьба за волю і щасте українського народу, за свою власну демократично-народню державу ще тільки почала ся, що треба ще багацько й дуже багацько тяжкої праці й мобілізації всіх демократично-національних сил, аби побороти всі ті труднощі, яких доведеть ся ще нам зазнати в нашім новім життю. Все, що неукраїнське, до нас поки-що вороже або байдуже. Щирих приятелів з чужинців ми майже не маємо. Треба надіяти ся переважно на власні сили. Але не сміємо ми впадати в зневіру. Наша справа, наші змагання народні, чисті й ідейні. Цілий український народ мусить уже се зрозуміти й одностайне взяти ся до великої творчої роботи собі самому на користь, а коли дружно візьмемо ся, тоді не страшні нам будуть ні большевики, ні меншевики, ні всі меншости, хоч би як міцно зорганізовані в „руссіє“ й інші „союзи“. За нами право, за нами й власна сила. Треба лише відповідно й дуже розумно використати її.

Полонений Іван Павлюк.

3 рідного поля *).

I.

*Ви всі, що покинули рідний порі
Нещасним нащадкам на шкоду,
Шукайте, питайте забутих дорі,
Вертайтеь до свого народу!*

* Подасмо кілька поезій молодого талановитого поета Д. Загула, друкованих під псевдонім Заголовком в кн. 4-й (за жовтень) київського „Літер. Наук. Вістника“ з 1917 р. Ред.

*Згадайте ті дні, чарівні слова,
Що серце в піснях виливало,
Бо вас не врятує божниця нова,
Де вашого бога не стало!*

*Чужим ідеалам, чужим вітарям
Ви голову доволу хилили,
Самі зруйнували свій батьківський храм
І власного бога зумили.*

*Верніть ся, вернітьсь, невірні сини,
До тихого Рідного Краю!
У Рідній Країні діждетьсь весни
І знайдете стежку до раю.*

IV.

*Чужую печать наложити на чоло,
Зректи ся свого ідеалу
І все, що найкраще у серці було,
Чим серце раділо, чим серце жило,
Віддати ворогам на поталу...*

*Сміттям засипати святе джерело,
Що води цілющі без втину мило,
Що предкам потугу давало...
Чи бачив хто в світі ще гірше зло,
Наруку ще більше зухвалу?*

V.

Єремія 9, 1-3

*Хто подасть голіві моїй воду
І очам моїм сліз джерело?
Над прокляттям моїого народу
Сліз би море з очей потекло...*

*Хто би дав мені крила орлині,
Щоб летіти за вітром степів?
Я-б далеко в безлюдній пустині
Заховав ся від вічних рабів.*

*І один на широкому полі
Я не чув би гіркого плачу...
Та даремно!—я й сам у неволі
Невідривне ярмо волочу...*

VII.

*О Рідній Краю мій! Кривавими словами
Я не злекину твоїх одвічних лютих ран.
Своїми скарадами, зітханнями, сльозами
Не виляю мук твоїх бездонний океан.*

*Всі святощі твої поругані, розбиті,
Надії по стопах розвіялись кудись,
Мовчать сини твої, нарукою покриті,
Чужинцям, ворогам, на вірність присяглись.*

*Навколо мертво і все заціпеніло;
Але я вірю в день, що встанеш ти колись!
Він близько, глянть лише, як небо заясніло,
Проміння сонця їнь на сході зайнялись!*

*Нахай мої слова, напоєні жалями,
Від берегу Дністра до Дону прощумлять,
Останніми словами і криками нестями
Пробудять всіх зі сну, що сотні років сплять!*

Дмитро Загула.

Деклярація Ради народніх міністрів на Малій Раді.

На засіданні Малої Ради 24 марта голова Ради народніх міністрів Голубович, як доносить „Кіевская Мысль“, забрав слово і сказав: На однім з попередніх засідань я представив частинний список кандидатів до Ради народніх міністрів. Тепер кабінет зложився в повноті в таким складі (тут навів голова імена поодиноких міністрів і генерального писаря Христюка, у.с.р.). Далі Голубович виложив плян робіт Ради народніх міністрів. Момент—говорив він—в теперішню хвилю дуже критичний. Що вже наладжено, зруйнували большевики. Новий апарат для державної роботи наладжується не легко, одних уже нема, а інші далеко. Приходить ся багато творити наново.

Переходячи до окремих міністерств, Голубович сказав: **Міністерство почт і телеграфу** в теперішню хвилю одно з найважніших. Найближчим завданням сього міністерства є установленне зносин України з заграницею, одержанне повних інформаций і переданне своїх інформаций. В сих цілях крім відбудови давнього апарату увійдуть в ужиток і повітряна почта й аероплани й радіотелеграф, стації котрого на Україні перейдуть до правительства.

Шляхи творитимуть справу першорядної ваги. Залізничі шляхи сьогодні зруйновані, комунікація в повнім розстрою. Найближчим завданням сього міністерства відбудувати їх наново, з приложенням нових принципів і на нових підставах, з притягненням приватної ініціативи. Оброблюють ся питання тарифової політики. Наша підставова засада: дороги повинні творити національну власність з приложенням приватної ініціативи. Поробить ся багато заходів у цілі поправи положення служачих на залізничних шляхах. Між иншим для задоволення життєвої нужди творитимуть ся хутори, до чого вже приступлено. Творить ся сіть елеваторів.

В міністерстві торгівлі та промислу вестиметь ся робота двома шляхами: поперше загранична торгівля, подруге внутрішня торгівля. В заграничній торгівлі проводитимуть ся принципи державної монополії, а на тих полях торгівлі, де не можна буде приложити монополізації, установленне повної державної контролю. У внутрішній торгівлі — треба дати можливість розвинути ся найширшій приватній ініціативі, а також притягнути до сеї справи в найширшій ступні кооперативи не тільки приватні, але й земські.

В міністерстві фінансів положення особливо трудне. Тут все знищено й усе треба творити наново. Перше завдання—усунення нестачі грошевих знаків і заміна инших грошевих знаків знаками Української Народньої Республіки. Звернеть ся окрему увагу на розвиток емісійного права, установить ся контролю над діяльністю банків, змінить ся систему щадничих кас, аби зробити їх еластичнішими.

Харчове міністерство повинно відіграти велику роль. В часі війни головним завданням сього міністерства була достава харчів для армії. Але тепер сей час проминув і першим завданням харчового міністерства є достава продуктів містам, поміч для поправи справ торгівлі. Ті органи — харчові управи й комітети, які були давніше, показали ся невідповідаючими потребам життя і недостаточними. Утворить ся инший апарат, себто окремих повновласників для земель України, щоб наладжували харчову справу. В руках сих окремих повновласників зосередить ся влада для харчових справ.

В земельній справі стоятимемо на ґрунті Універсалів і законів Ради та проводитимемо їх в життє під технічним і практичним оглядом при помочи земельних комітетів, які зреформують ся притягненням до їх складу досвідчених сил: агрономів і техніків. Тепер на першій пляні справа засівів і роблять ся всі заходи, щоб засіви всюди відбули ся. Для

сеї цілі висилаємо на місце інспекторів і пропагандистів. Все основується на ділових принципах.

Що торкається ся **міністерства праці**, коли ми вернули ся до Кієва, застали тут багато непорозуміннь між власниками підприємств і робітниками. Підприємці думали, що з робітниками можна розплачувати ся постарому, можна нарушати колективні договори та взагалі можна поставити хрест над завойованнями робітничої класи. Се непорозуміння. Колективні умови треба зберігти, повинні істнувати поєднуючі камери й полюбовні суди. Професійні організації зостануть ся для провду професійними робітничими справами. Зостануть ся і ради робітничих депутатів, але яко класові організації. Одначе не може бути змагань захопити владу. Тепер серед трудових безробітних мас росте безробіття, тому закон про суспільні роботи проведеть ся в життє можливо найскорше. Поробить ся заходи коло несення помочи й облекшення долі армії інвалідів. Створить ся ремісничі та професійні школи для приготування до праці осіб, що шукають праці.

В міністерстві внутрішніх справ найближчим завданням є охорона порядку на території України. Міністерство дбає тиме про зорганізовану міліцію і поставлення її на відповідній ступні, щоб збережено всі свободи, здобуті революцією. Установить ся влада на місцях; в сих справах поможе нам військове міністерство.

Найближчим завданням **військового міністерства** є утворення тої переходної армії, яка потім переіменить ся в міліційне військо. Регулярна армія реорганізується на демократичних принципах.

В міністерстві заграничних справ найближчі завдання се установленне добрих сусідських відносин до всіх держав. Добивати се того, щоб нас признали самостійними всі держави. Найважнішими справами найближшого часу є заключення мира з Росією й переговори з Румунією, а також улаження тої ситуації, в котрій ми тепер находимо ся.

Наша політика—закінчив Голубович—характеризується тим 12-дневним боєм, який ми виесли. Се твердість, бажанне установити лад і зберігти всі завойовання революції та здійснити реформи, проголошені Універсалом (бурхливі оплески).

На запит **Гольдельмана** (поалейціон), чому нема списку міністрів для національних справ, Голубович пояснив, що національних міністрів вибирають національні організації. Коли се зробить ся і предложить ся список національних міністрів, тоді про се зрештурується на Раді.

Почала ся дебата над справою дискусії з приводу декларції правительства та про затвердження списку міністрів. **Салтан** (у.с.р.) запропонував, щоб дискусією відложено, а список зараз затверджено. Навпаки **Гольдельман** настоював, аби міністрів затверджено по дебатах з приводу декларції. На се заявив **Салтан**, що коли Рада відмовить ся затвердити міністрів, зостанеть ся на той час без правительства, а сього не може допустити переживана хвиля. **Шац** (жид. зед. соц. роб. п.) сказав: Ніде нема такого порядку, щоб наперед затверджували міністрів, а потім вже висловлювали їм довіре або недовіре. І не треба творити такого прецеденту. Треба прийняти список до відома, а дебата й голосування відложити до найближшого засідання. **Крижановський** (труд. п.) рекомендував прийняти з початку доповнення кабінету, а потім запитати: яке твоє вірує? І тоді сказати: ми сьому правительству довіряємо або ні.

Під голосування поставлено справу: список міністрів затвердити зараз, а дискусією відложити. 31 голосом проти 8 сьоу пропозицію прийнято. В більшости голосували у.с.р., у.с.д., соц. фед. й трудовики. В меншости знайшли ся всі національні меншости, отже російські с.р., с.д., „Бунд“ і ин.

Пам'яті юнаків-героїв, замордованих під Крутами.

На вас, завзяті-юнаки, що возлюбили Україну, кладу я крапці гадки, мою сподіванку єдину...

І їх нема...

Кого ми поховали?

Хто зважить той жаль?

Зберіть всі хмари з усього світа й не складете тої нерозважної туги, що оповила серце...

Жалю не має ваги.

Найпалкїйші діти України, найдорожчі жертви на залізний вівтарь волі...

Історія знає багато жертв, але такої сторінки вона ще не розгортала перед людськими очима.

В часи хрестових походів ішли відбивати Єрусалим лави охоплених ентузіазмом дітей, вони й гинули лавами, з повною вірою в царство небесне й у вічне життя.

Бились до загину герої-юнаки Греції та Риму й виступали на бій озброєні всією тогочасною військовою мудрістю, фізичною силою, певні своєї перемоги.

Летєть ся і до останніх днів кров героїв-патріотів, але вона летєть ся на війні з ворогами, а ворог що? Ворог воїн, воїн — воїновий брат, він поважає свого супротивника, бо розуміє, що доля їх єднає, — він убиває під час січі і доглядає, коли візьме в полон, він і карає, та карає тільки смертю.

А що було тут?

Якої вічної нагороди сподівались юнаки, вирушаючи на бій? — Вічної смерті.

Чи вони вірили в свою перемогу? Чи сподівались на свою силу? Ой, ні! Чи то були знавці козаки, окурені порохом, призначені до військової справи. Ні, ні. То були гімназисти й молоді студенти, непривичаєні до військової справи. Вони не визнавали ні права війни, ні права смертної кари. Їх душам було огидне кожне насильство, убійство, бій.

І вони пішли.

Коли вдарив останній час Україні, вони пішли, 400 юнаків проти 13.000 большевиків.

Сподівались засипати своїм трупом повідю прорвану гатку.

І полягли усі.

Чи-ж вони не відали, проти кого йшли.

Поки історія людська буде існувати, доти будуть всі і далекі нащадки наші, з жахом, з огидою згадувати страшне слово „большевик“.

Каїн, Юда й большевик. Три людські потвори, три звірі, що викинула на світ Божий якась страшна безодня. Ні, і то порівняння неправдиве! Каїн убив брата, але сам вжахнувся свого злочинства і як безумний кинувся тікати від братнього трупа; Юда продав Христа, але не стерпів муки сумління й „удавив ся“ сам. А большевик перед смертною карою, перед розстрілом відризував носи, вуха, проколював очі, випускав тельбухи, добивав недострілених прикладами по голові, мов скажених собак, і тішився муками своїх братів.

Все те відали герої-юнаки й пішли свідомо на нелюдські муки, щоб затримати ворога, щоб дати можливість Україні підписати мир з центральними державами, що дасть щастє і спокій народови нашому. Народови, що сам потяг з большевиками і повстав на своїх: Святий Боже, де-ж твоя правда? За що-ж загинули єї найкращі сини України? Хто їх не знав? Хто не знав Поповича? Відний, дорогий товариш! В часи, коли гинула вся Україна, як він кидався скрізь, щоб всім допомогти, щоб роздмухати іскру надії. Чи є хто з Українців у Києві, хтоб не знав Володю Шульгина?

Його ніхто не звав Володимиром Яковлевичем, не зважаючи на те, що він вже кінчив університет, — так хотілось кожному сказати щось тепле, ласкаве сій всім дорогій, всім любій, всім рідній людині.

Відколи скінчив гімназію, він став душею молоді й теплим звязком між нею і старшим поколінням, бо він був увесь — любов до України. Палкий організатор, палкий промовець, теплий заступник всіх тих, що постраждали за Україну, любий, дорогий, незабутній Володя Шульгин! Він згромаджував, єднав молодь і разом з тим всією своєю істотою буджував у людей старшого віку віру в долю України! І його нема. Був душею молоді і разом з нею пішов на смерть. А ті гімназисти 6, 7, 8 кляса, — дорогі діти на світанні життя:

Чи тож їм треба було умирати?

Вони всі понесли на жертву Вітчизні свою молодість, радість щастя, нерозважне горе кривих і молоде своє життя.

Заметене снігом поле, а на йому похалцем окопались чотириста юнаків, без штабу, без опанциреного поїзду; по три набой на душу. Зачорніло здалеку, почали наступати з сїх боків колонами большевики. Тринадцять тисяч вибрудків на 400 безбройних юнаків...

Єдиний командир юнацької батави, що лишився з нею, сотник військовий, звернув ся до юнацтва: „Вже нам, товаришів, не вертати ся на Україну, послужимо же всі ненці, поляжемо за неї всі“. Всі поклялися ся. Три дні боролись — і полягли на чорнім полі смерті.

Закипіло большевицьке свято. Шляхетні голови молоді, що жили лиш вищим пориванням, любовю до народу, до правди, до волі, — сини братерського народу били прикладами, виймали очі, мордували нелюдськими муками.

Що смерть? Смерть ласка, — смерть хвилиною...

А муки ті?

Сердешна Україна, чи-ж вона того хотїла? Бідна, нещасна, сто крот нещасна й самотня в дні своєї волі, оточена гадюкоподлем ворогів, від уст рідних дітей відбирає хліб і дає чужинцям, щоб всіх порівняти, — і має в подяку ненависть, зраду, злобу! — На ту волю народню вона-ж віддала останню свою оборону, свою чесну, інтелігентну молодь.

Ой, ні! Тих жертв не можна забути, не можна подарувати.

Але вони кличуть не до помсти. Не для ненависти та злоби понесли вони своє життя, а зза незмірної любови до Рідного Краю і та любов світитиме йому довгі віки.

Страшно вмерти, але ще страшнійше загинути марно.

Того дня, коли большевики вступили у Київ, коли здавалось, усе загинуло, прийшла до мене мати та впала перед мною на вколїшки.

„Я мала одного сина, — так, як сонце в небі, сказала вона, і він пішов проти большевиків. Колиб я йому сказала одно слово, колиб я прохала його лишитися, він пожалував би мене й зостав ся-б зі мною, але я не сказала ні слова; — коли Україні потрібні наші діти, хай ідуть. Тільки скажіть мені, покляніть ся мені, що Україна не загинула, й тоді я не буду плакати, не буду вбиватися за єдиним моїм сином. За ради сїх матерей, за ради сїх юнаків-героїв ми повинні всі, що лишили ся живими, поклятися на сій могилі — віддати Україні все наше життя. Тільки весільною працею на життя України можемо ми поквітувати їх жертву та зняти з них тягар марної, німої смерті.“

Діти України, старші й малі, ся могила — наш храм! Минуть роки, десятки років, столїття, — пам'ять про юнаків героїв не згине во вік. Вона світитиме не тільки Українцям, всім, обраним Богом людям, що покладають життя своє во ім'я ідеї, во ім'я брата свого.

Для нас могила ся лишить ся на віки полум'ям віри, вона дала нам незабутнє минуле.

Се буде друга свята могила над Дніпром. В хвилині одчаю, в хвилині занепаду, в хвилині знесилля будуть при-

ходити до неї старі й малі, щоб відживитись тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут і під камінним хрестом.

Діти України, — се ваша могила, вона буде тим дзвоном, що vivos vocat (живих кличе), не дасть нам спинятись, не дасть забути.

Сей день стане днем всієї шкільної молоді України. Від року до року сюди будуть приходити, тут будуть плакати, тут будуть молити ся, тут будуть складати братерську присягу ті, що матимуть переступити поріг життя.

І коли життє вітре з пам'яті сучасних сі дороги обличчя наших братів, коли прийдуть нові люде... вони пам'ятатимуть, що тут лежать ті, що віддали все, що мали, молодість, розум, цасте й життє за волю України.

Весняне сонце гріло й заливало золотим промінням дорогі труни, коли жалібний похід рушав через місто до останнього притулку юнаків-героїв над рідним Дніпром, а коли труни поставили над могилою, — на прозорім, кришталевім небі засяв молодий місяць і танки мигтятих, променистих зірок.

Весна прощалась з молодістю, а молодь ридала над могилою і лила ся в останнє рідна пісня.

Будьте-ж певні, дорогі, незабутні герої, ваша смерть не згнула марно. Чуєте?! Вона живе й житиме до віку — вільна, самостійна Україна.

Л. Старицька-Черняхівська.

Шевченкове свято в таборі полонених офіцерів-Українців „Hann.-Münden“ в Німеччині.

„Я на сторожі коло їх поставлю слово“.
Т. Шевченко.

Мудре й світозарне — те слово... І нема, здасть ся, таких обставин, таких умов, серед яких се слово може бути забуте тим, хто його раз пізнав.

А хто-ж тепер, в часі великого відродження нашої країни, не пізнав того слова?!

Розшарпана й пригноблена наша мати-Україна всеж нікому з своїх синів не забула в свій час вкласти в груди частину свого великого серця. І зараз, коли се велике серце волею свого національного духа беть ся в грудях Матері, — сини її не можуть лишатись пасивними свідками... Бо кров заговорила... Заговорила і прагнуть сини України, за тисячі верст, прагнуть душею, розумом стати до тої великої праці, якою святить ся, з якої воскресає їхній Рідний Край, відроджуєть ся український народ...

Кров заговорила... і те „слово“, що його поставив наш поет „на сторожі“ цілої долі українського народу, зберегло навіть до краю зденационалізовану частину нашої нації — офіцерів українського походження, зберегло від загибелі зерно, з якого мусить вирости многоплідний колос національного життя... Треба пережити, відчути ту єдність, ту однастайність, те високе одушевлення, з якими святкувались роковини Т. Шевченка в таборі полонених офіцерів-Українців „Hann.-Münden“, аби в сьому упевнитись.

Люде різних політичних партій, різних станів, різної освіти, різних переконань і літ, мало знані між собою, майже чужі... Але всі вони злились в сій великий день, всі об'єднались того великого прапора, на якому Шевченковим словом так яскраво витаврована — велика ідея культурного та соціального визволення українського народу.

При найзлітших умовах життя в полоні в одну мить зазеленіла обдірана зала таборового театру. Великі гірлянди ялин та сосни, національні прапори, українські герби... Великий, в цінній оправі, портрет Шевченка, роботи полоненого офіцера-малюра, оточений зеленими вінками, велично виступав на тлі блакитно-синьми килима, що звисав через цілу стіну театральної сцени...

Театр повнісенський...

Після коротенької біографії Шевченка, яку оповів пор. Панасюк II, великий хор під досконалою орудою пор. Коньковського відспівав „Як умру“ та „Ще не вмерла Україна“, потім кап. Яворський прочитав вірш „Гимн свободи“ та проспівав „Дивлюсь я на небо“.

Сердечно й правдиво декламував старий полковник Педаш-Педашенко твори Шевченка — „Пророк“ та інші. Іван Личко проспівав блискучий романс Лисенка на слова Шевченка „Огні горять“ та дует „І широкою долину“ з пр. Ткачевим, далі Личко сказав гарячу промову: „Заповіт Шевченка українському народові“. Зазначивши ті ідеали, які український народ вже перетворив у життє, промовець зупинивсь на тих, які український народ і перш за все його інтелігенція ще мусить перетворити. „Мусимо ми, українська інтелігенція, вчити ся української свідомості, вчитись робити свою національно-українську державну політику, вчитись вкладати в нові форми виборотого й освяченого кровю нового горожанського життя свій український широко-демократичний та соціальний зміст...

Бо, не навчившись, знову впадемо в кайдани, як колись в них впали наші прадіди“...

Закінчив промовець вірою в те, що прийде час і український народ вкупі з іншими народами, як рівний з рівним, як вільний з вільним об'єметь ся, утворе й освятить велику і грізну для ворогів свободи федеративну спілку народніх республік, за яку страдав і мучив ся наш геніяльний поет.

З тих гучних оплесків, з тих одушевлених овацій, які викликала ся промова, видно... як заговорила кров синів України в наші часи. Значить, ні режим Романових, ні тяжкі умовини життя в полоні не могли задущити в сих багатьох страждавших людях національного інстинкту. А коли так, то

Не вмірає правда,
Не вмірає воля
І неситий не вворе
На дні моря поля“...

Hann.-Münden.
Німеччина, 10—III—1918.

Z.

Перша й друга відправка козаків-добровольців з табору Раштат в Німеччині на Україну.

По заключенню мира України з почвірним союзом табори українських полонених у Німеччині одержали дня 12 лютого телеграму з закликом мирової української делегації, щоб українські офіцери й воляки ставили ся у розпорядженне свого правительства та зголошували ся у здисципліновані відділи для оборони Рідного Краю від чужих напасників.

Тому, що перші відділи козаків-добровольців, по 800 чоловік з кожного українського табору, мали відіхати через чотири дні, в нашій таборі, в Раштаті, закипіла підготовча робота... Генеральна Старшина таборової громади, нарадивши ся коротко над переведеннем діла, скликала ще того самого дня (12 лютого) ширше таборове тіло, т. зв. Ген. Раду й загально-таборове віче, котрі однодушно постановили негайно після потрібного числа людей на бойову виручку загроженій Ненці-Україні.

В таборі було під сей час небагато, понад 700 чоловік. Назначена Ген. Радою спеціальна комісія урядувала цілу ніч з 12 на 13 лютого та вранці доставила таборовій старшині список на 400 чоловік, котрих вибрала споміж зголошених таборових добровольців. Інших 400 козаків дібрано з більших робітничих команд, де прагнуть громадяне раштатського табору. З сих команд стягнуто телеграфічно по 2—3 чоловік, в першу чергу українських провідників

Ген. Зелінський з своїм штабом і представники пруського міністерства війни перед відїздом Зелінського.

(Зліва на право: 2-й пор. Лянц, тепер секретарь військової місії у Києві, передтим референт українських таборів у пруськїм міністерствї війни; 6-й пор. Сиротенко, адютант ген. Зелінського; 8-й ген. Зелінський, якому поручено провід над армією з полонених; 10-й ген. Фрїдрїх з пруського міністерства війни, до якого належать там справи полонених; на самїм краю др. Роман Смаль-Стоцький, референт українських таборів при берлінській централї Союзу визволення України).

команд, котрим поручено на своє місце призначити заступників. Записаних добровольців поділено на 8 сотень, яким протягом 15 й 16 лютого видано січові одяги (синї козацькі жупани й синї шапки та чоботи й всякі потрібні в походї причандали).

Міжтим з офіцерського табору в Ган.-Мінденї прибуло до Раштату 40 українських офіцерів-добровольців, що разом з двома українськими офіцерами нашого табору прилучили ся до першого військового транспорту на Україну.

Дня 17 лютого рано було все готове до відїзду. У табор прибули представники німецьких військових властей, що теплими словами попрощали наших козаків, бажаючи їм щастя й успіхів у боротьбі за Рідний Край. О 1 годинї по обідї добровольці всіли в окремий поїзд, що заїхав був аж під табор, і під звуки власної музики, котру взяли зі собою, та в бадьорім настрою й захопленню поїхали, щоб одностайне на лютого ворога стати.

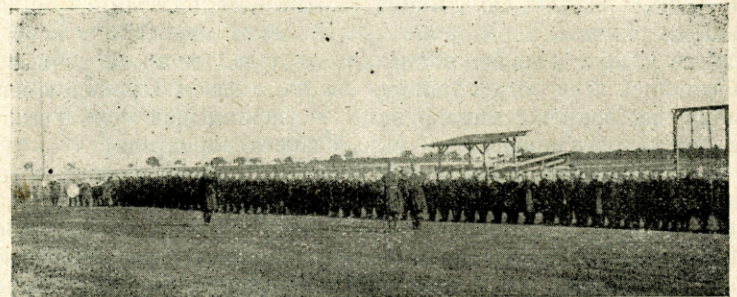
Висилку другого транспорту козаків-добровольців на Україну раштатська громада мала змогу краще підготувити й перевести, бо часу до сього було куди більше ніж при першій відправці. Другий транспорт мав відїйти не скорїйше ніж 1 марта. До Українців з раштатського табору, що працюють на робітничих командах, таборова старшина вислала друковану відозву з датою 14 лютого, в котрій після дослівного наведення телеграфічного заклик української мирової делегації з 12 лютого ще від себе гаряче закликала товаришів у важку й тяжку хвилю сповнити горожанський обовязок супроти zagrożеного Рідного Краю та зараз відгукнути ся на голос розпуки з України.

Як тільки сей заклик дійшов на робітничі команди, стали до Українського Секретаріату в табор Раштат з усіх усюдів сотками напливати зголошення добровольців у другий транспорт з дуже інтересними дописками, як напр.: „хо-, чемо бороти ся та вмірати за Рідний Край“, „шліть нас

Всїданне до вагонів відділу козаків-полонених у Зальцвелю.

ради Бога, у першу чергу“, „голови положимо за святу Українську Землю“ і т. ин. Через який тиждень було вже біля 3 500 зголошень, а в другім транспортї мало їхати тіль-

Парад Січи у Вецлярї.

ки 1.200 чоловік. Треба було новою відозвою заспокоювати тих, що не могли покласти в сю відправку.

Дня 20 лютого прибуло в Раштат з Ган.-Міндену 53 офіцерів, з котрих опісля 48 (з ним один раштатський) поїхало з другим транспортом. Найстарший рангою підполковник Левенсон щиро зайняв ся зорганізованим і розділюваним на сотні всіх тих стягнених з команд Українців, що ще раз добровільно дали на се свою згоду.

Дня 28 лютого увесь транспорт був уже в січових уніформах і вповні готовий до відїзду. Найблизшого дня 1 марта попол. вистроїли ся всі відїзджаючі на таборівім майдані, а голова табору Петренко передав провідникови куріня, — який прийняв назву гетьмана Виговського, — святочним способом малиновий козацький прапор.

На сю саме хвилю прибули у табор представники „Союза визволення України“, п.п. Жук і Козловський, котрі зараз же сердечно привітали козацьких нападків, що добровільно їдуть на велике, святе діло — оборони дорогого Рідного Краю.

Увечері 1 марта улаштовано в театральній таборівій залі велике прощальне віче. Чудова се була картина, коли 1.250 козацьких синіх жупанів і сивих шапок, що мініли ся в електричнім світлі, зайняли місця глядачів напроти сцени. Після відкриття віча референт таборівій громади Адам Миколаєвич серед оплесків вивів на сцену свою 7-літню донечку Любку, що від галицької землі прийшла попрощати українських козаків. Дитина сміливим, звучним голосом сказала отсих кілька речень: „Україна кличе розгублених діточок своїх... Честь вам, землякам, що відгукнули ся на її голос!.. Україну хочуть знищити прокляті кацапи... Слава вам, козаки, що їдете боронити Рідний Край!.. Щаслива вам дорога... Хай живе наша Україна!..“ Сі прості, але дитячо щирістю надихані слова до сліз зворушили присутніх. Мабуть згадали всі свою рідну хату й семью, де такоуж мовою діти шебечуть...

Після сього виголосив ще промову п. Козловський, вічевий реферат про положення України та про те, які прикмети необхідні українському козакови, — п. Жук, а закінчив віче прощальною промовою референт таборівій громади А. Миколаєвич.

На другий день (2 марта) перед 7 год. раненько попрощали відїзджаючих відпоручники німецьких військових властей, що захоплювали ся просто виглядом і настроєм наших козаків, а пів години пізнійше українські добровольці сиділи вже в окремім поїзді, мали з вікон блакитно-жовтими прапорами та козацьким звичаєм пісні співали...

Мозаїки церкви св. Софії у Києві.

I.

Византия, Рим, Венеція, Палермо, Київ — отсе найважнійші центри, в котрих цвіло византийське мозаїкове мистецтво. Але спеціальне й одинокое значінне припадає Києву. З византийської малярської спадщини зостало ся нам найменше пам'ятників у самій Византиї.

Хто розглядатиметь ся по монументальних церквах Царгороду за мозаїками, сей дізнає великого розчарування. Крім великого мозаїкового циклю в Кахріч-Джамі, котрий припадає на третій період розцвіту византийської штуки (початок XIV стол.), не зостало ся майже нічого, особливо в часу, коли византийське мистецтво дійшло до найвищого розцвіту, себто від X до XII ст.

Аби створити собі картину величності й високої артистичної культури сього періоду, особливо малярства (мозаїки), мусимо звернути наші очі поза межі Византиї. Найперше місце займає тут Київ: мозаїки церкви св. Софії й монастиря св. Михайла.

Італія, Сицилія, Греція бережуть безчисленні мозаїки сього періоду, але не дорівнюють своєю монументальністю

київським. Але не лише в тім лежить значінне київських мозаїк. Вони одинокі (з виїмкою деяких грецьких) удержали чистий і незмішаний з чужими елементами стиль і характер византийських рук.

Хто займав ся історією італійського малярства в XII і XIII стол., той знає, яку трудність справляє розрізнення чисто византийських рук від корінно-італійських. Византийські мозаїкисти працювали тут побіч італійських, котрі ставали їх учениками. Византийська штука в Італії не була артистичною інвазією без минувшини. В Італії ніколи не зникла вічна культурно-артистична традиція — староримська штука, котра в усе нових фазах відроджувала ся. Коли тому італійські меценати звертали ся до Византиї з просьбою прислати їм мозаїкістів, се не означає, що артистичний стан в Італії не дорівнював византийському. Противно! Се означало, що італійська штука шукала нових проблем, котрі лише у византийській штуці удержали ся через цілі віки. У Византиї зберегли ся всі технічно-артистичні здобутки старовинної — антично-римської штуки, котрі на заході наслідком розстрою державно-політичного й культурного життя після мандрівки народів пішли в забуттє. І не диво, що в періодах італійських ренесансів (а було їх більше) італійський мистецький інстинкт звертав ся там, де сі традиції чисто й майже незмінно заховали ся, до Византиї. З сього бачимо, яке величезне культурно-історичне значінне має византийська штука. Від неї ведуть прості нитки до основників національної італійської штуки, а навіть новочасного малярства взагалі, до великого Фльорентійця Гіотта з Бондоне.

Але вернім до Києва. Значінне його мозаїків з наведених висновків стає нам ясным. Є вони одними з найважнійших критерій пізнання оригінального византийського стилю побіч грецьких мозаїк, вони є одиноким заповненням невіджалованої прогалини в штуці Царгороду. З рівним зацікавленням падають на них наші очі, як колись італійських мозаїк на їх византийські оригінали, — порівнюючи їх з рівночасними пам'ятниками в Італії, можемо точно слідити за їх впливами. Передовсім за чисто формальними елементами: укладом композиції, звязу простору та пречудним зіставленням красок, котре є лише дальшим розвитком пізно-римського імпресіонізму, який осягнув свій стиль розвитку в монументальнім циклю базиліки Пречистої Марії Маджйоре в Римі.

II.

Рецепція византийського стилю на Україні зачала ся уже за Володимира Великого. В парі з культурно-духовим перейняв Володимир цілий державний устрій Византиї з його імперіалістично-теократичним ладом. Пенетрація византийської штуки є лише одним з об'явів великої течії, котра йшла з Византиї й розбігала ся проміннями по Україні.

Володимир Великий велів спровадити великі бронзові коні з Византиї й уставити їх перед Десятинною церквою. Подібні-ж коні спроваджено до Венеції й окрашено ними капицю дожив. Десятинна-ж церква була першим византийським монументальним пам'ятником на Українській Землі. Виразно згадуєть ся в літописи за ікони, котрі в тім часі перенесено з Византиї й поміщено в Десятинній церкві. Все се свідчить про те, що вже з кінцем X ст. завдяки заходам великого князя Київ зачав прибирати византийський вид і характер. Не диво, що згодом прообразом його стала велика столиця над Босфором, котра тоді зараховувалась до світових центрів. Коли Ярослав Мудрий перейняв зачатє діло свого великого попередника, поставив за першу точку своєї реорганізаційної програми дальше плеканне византийських традицій. Символом його змагань стала київська „Софія“, названа так на зразок византийської метрополітальної церкви. Київські князі зачали тоді ривалізувати в монументальних будівничих концепціях з їх византийськими сусідами.

Ярослав покликав византийських мозаїкістів, — свідчить про се стиль, який нагадує подібні мозаїки, котрі переховали ся в грецьких монастирях (Гозіос Люкас), а передовсім

розміщення мозаїк після певного усталеного правила. Не треба забувати, що тодішні церкви Византії, а особливо дві: церква св. Софії та церква св. апостолів — пишалися повною красою своїх мальовничих украсень, — їх стіни сліпим золотом та ріжкобарвністю мозаїк. Знаємо се з описів тогочасних письменників. Тому нема сумніву, що програму окраси перейнято звідси. Нині дивним випадком, хочаби зреститувати собі живе поняття византійської церкви, мусимо зупинити ся на їх не менше величній, київських дереватах. Найзамітнішою частиною мозаїкової окраси є головний вівтарь, себто стіни головної абсиди та баня; вони також найменше потерпіли від немилосерних реставрацій (в XVII і XIX ст.).

В кожній византійській церковній будівлі означувалися дві точки напрям двох великих осей, котрі себе держали в рівновазі. Горизонтальна вісь кінчила ся головним вівтарем, вертикальна вісь банею. Сі точки є проте найважливіші у цілім будівельнім комплексі, на них звернені є все очі видців: головний вівтарь, де відбувають ся містерія тайни евхаристії, окрашений причастем св. апостолів, горішня частина великою статуєю Богоматері. Баня була символом неба, куди звертав ся в молитві дух побожних: тут серед хору ангелів і пророків виділо величне погрудде Христа, т. зв. Пантократора. Питомим византійським церквам є їх строгий гієрархічний у собі й від світа замкнений характер, всі святі у своїй суворій божеській задумі, віддалені від всього, що „з тим світом“ має лучність. Не посередниками між Богом і вірними являють ся нам византійські святі, вони самі недоступні, піднесені у сферу божественности, подібно, як Христос являєть ся нам не яко лагідний добрий суддя, тільки як строгий та грізний Вседержитель.

Володимир Залозецький.

Національна справа.

(Уваги на часі в зв'язку з війною).

II. Головні чинники й основні фази національно-відродних рухів нового часу.

Національне пробудження і далі культурне відродження й самоозначення т. зв. „неісторичних“ народів є одною з найцікавіших появ новочасного життя. Се не випадковий епізод у новітній історії Європи, але дуже типова поява, спричинена й викликана цілою низкою культурних, політичних і суспільних чинників. Відомо загально, що сі національно-відродні рухи датують ся головно від початку XIX ст. Тоді саме європейська суспільність вступила в одну з найкритичніших стадій свого розвитку, коли старі феодальні її основи, т. зв. „ancien régime“ (старий лад) занепадав під могутніми ударами великої французької революції, а на його руїнах почала народжувати ся нова людська громада під соняшним, чарівним гаслом: „вільности, братерства та свободи“, коли проголошено одну з найбільших засад нового часу — визволення людини (у так зв. „Декларації прав людини та громадянина“).

Дуже цікаве й гідне уваги те, що французька революція, яка спеціально у національній справі (саме щодо поневоленних народів Франції та їх мов) зайняла крайню державно-централістичне становище (французькі якобінці-централісти були саме батьками й ідеологами всіх пізніших протинаціональних державних централізацій скрізь по всій Європі, отже всіляких їх „обрусіній“, германізацій, мадяризацій і т. ин.*), мала своєю

* Згадаємо лишень палкі промови в конвенті проти інородців та „patois“ (нарідчій) Барера та Грегуара: Перший рішуче висловив ся проти федералізму та за примусове розповсюдження серед інородців „мови свободи“, себто французької. Він казав: „Треба розповсюдити державну мову, треба знищити ту аристократію мови, котра немов ставить освічену націю серед варварської нації. . . Федералізм і пересуди говорять по бретонськи, еміграція та ненависть до республіки — по німецьки, контрреволюція говорить по баскськи. Розбиймо-ж сі знаряддя шкоди й облуди. . . Громадяне, мова вільного народу мусить бути одна і таж

загальною ідеологією чималий вплив на розвиток визволенних народів. Згадана вже тут „Декларація прав людини та громадянина“ була саме політичним євангелієм перших апостолів національного відродження історією забутих і приборканих народів-кріпаків.

Се зрештою зовсім зрозуміле: індивідуальне відродження людини було одною з передумовин суспільного визволення загалу. З руїн феодальної суспільности насамперед визволив ся так званий „третій стац“ (tier état), але побіч та поруч нього виринула на суспільно-політичній обрії зоря нової кляси: працюючого, обездоленого народу, якому припало завдання бути головним двигуном і будівничим майбутньої нової суспільности. Головну-ж масу та національне ядро „неісторичних“, а здебільшого й поневоленних народів взагалі творить саме сей працюючий нарід. Во колишнє його власне панство винародовило ся на користь державно-пануючої нації, а саме — зверхніх аристократичних його шарів (напр. спольщенне, а потім змосковщенне українських верхів). Новочасна „інородчеська“ інтелігенція так само якийсь час повповнює ряди національних перекинчиків, особливо там, де власне національне відродження поступає поволі наперед або де державний пануючий нарід представляє заразом культуру всесвітнього значіння (напр. словацькі, хорватські або українські т. зв. „мадярони“ перевертні на Угорщині, або флямандські „франскілїони“ (Franskiljon) у Бельгії).

Задля „неісторичних“ народів новочасна суспільна еманципація спричинила заразом національне пробудження та відродження, а далі й визвольне прямування до самоозначення й самоуправи. Величезну ролю у сім, як і в суспільній русі нової доби взагалі, відіграв капіталізм, який справді став кумом національних відродін приспаних історією народів-кріпаків.*)

Одначе в генезі відродження народів-кріпаків капіталізм щодо часу був пізнішим чинником. Отже про його говорити-мемо потім. А тепер мусимо ще звернути увагу на один факт у процесі новочасного національного ренесансу, що хронологічно попередив французьку революцію. Маємо на думці піонерське значіння релігійної реформації в її ріжноманітних проявах у заранку історії нових віків, яка своїм протестом проти мертвої латинщини у священних книгах і заве-

сама для всіх. Ми обов'язані перед нашими співгромадянами, обов'язані для ствердження республіки зробити так, аби на всім її просторі говорило ся мовою, котрою написана Декларація прав людини“. Ще рішучіше грімав у сім дусі другий бесідник конвенту, згаданий вже Грегуар. „Громадяне, — казав він, — ви маєте часте бути Французами!.. Ви ненавидите політичний федералізм, відкиньте-ж і федералізм мови! Мова мусить бути єдина, як республіка!..“ Сей державний протинаціональний централізм французького якобінізму перейшов потім у свадщині до революційного й соціалістичного руху в Європі у XIX ст. Європейський революціонізм і соціалізм дуже довго й традиційно догматично уважав новочасні національні рухи за прояви замаскованої реакції й абсолютизму й тому вороже ставив ся до них та вперто поборював їх. Згадаю лише дуже поширений державний централізм і очевидну неохоту до національної справи серед російських революціонерів і соціалістів (Ткачев напр. був свого роду російським Барером або Грегуаром). Лише наприкінці минулого століття почав ся зворот в європейським соціалізм від сеї фатальної ворожнечі та нехтування національного питання. Але про се на дальших сторінках сеї праці. (Докладніше про державний централізм французької революції у знаменитій розвідці Драгоманова: „Чудацькі думки про українську національну справу“, яка взагалі є одна з найцікавіших про національну проблему).

* „Пробудження неісторичних націй — каже найліпший дослідник сеї справи О. Бавер — є одною з безчисленних зверхніх форм капіталістичного розвитку“ (Див. його відому монографію: „Nationalitätenfrage und Sozialdemokratie“, стор. 239) Інший визначний теоретик національної проблеми К. Реннер зауважає з сього приводу: „Капіталістичний спосіб продукції має для історика та дуже поважну функцію, що вириває неісторичні нації з безнадійного отупіння та що дає спроможність при упертій економічній праці витворити клясу за клясою та повільно з фрагментів нації утворити повну націю. Се зробив він в Австрії з Чехами та Словінцями протягом менше двох поколінь“ (Пор. його розвідку: „Проблеми Сходу“, по українськи видану в збірці статей К. Реннер—О. Гаммер: „Національна справа, інтернаціоналізм, імперіалізм і соціалізм“, а саме дуже цікавий II розділ: „Пробудження неісторичних націй“).

ченням в них живих народніх мов була чималим і одним з перших імпульсів до пробудження національної самосвідомості серед народніх мас „неісторичних“ народів. Але й серед історичних народів релігійно-реформаторські прямування іноді мали виразно-національний характер, як напр. чеський гуситизм, котрий причинився до великого поглиблення народньої самосвідомості Чехів, а потім був найбільшим їх зброєю проти небезпеки германізації. Видання Євангелія чи Біблії (а іноді престо модифіковані) на рідній мові для багатьох „неісторичних“ народів (напр. Фінів, Естонців, Лотішів, Литовців і т. ин.*) було початком власного письменства. Коли отже згодом (у XIX ст.) почалося новочасне культурно-літературне відродження сих народів задля вироблення власної їх літературної мови, ці літературні початки з часів реформації були підвалинами та вугольними каменями.

А не треба хіба спеціально підкреслювати, яке величезне значіння мало у відродженню „неісторичних“ народів утворення власної літературної мови на народній основі. Се власної вихідна точка кожного національного ренесансу; підвалина, на якій будуватиметься потім далі культурно-національне самоозначення даного народу; словом, подія першорядного культурного й суспільного значіння для визвольних народів-кріпаків. А се не тому, щоб рідна мова була якоюсь святістю або національним фетишем, а лише тому, що природний культурно-національний розвиток і поступ кожної народної нормальності може відбуватися тільки на основі власної рідної мови. „Література — каже Драгоманів — мусить нести в маси народу просвіту, а то найлегшим способом. Для того літературна мова мусить бути як найближша до простонародної“ (Чудацькі думки, 118). „Подібно до обороту крові в організмі — зауважає Житловський — мова являєть ся двигачем в організмі тих елементів духової природи, що їх мусить ся доставити кожній особі даного народу“ (Соціалізм і національне питання, стор. 57).

Ін. Почковський.

(Далі буде).

* Жорес у своїй дуже цікавій розвідці „Батьківщина й робітництво“ (український переклад видала в 1915 р. У. С. Р. П.) слушно звернув увагу на фактично революційно значіння Біблії. „Перекладана всюди на рідні мови, Біблія мала навчити народи думати. Са Біблія повна боротьби й різкості, парівання, крику й бунту невчотого народу, гордість якого мавби подобаєть ся Богові, хоч він її карає й покаєть; са Біблія, в якій вибрані пророки безупинно ворохоблять народ, а своє право приказувати мусять здобувати заслугами: са дивно революційна книжка, в якій розмова поміж Новом і Богом ведець ся сям способом, що Бог виступає в ролі обвинуваченого, якпй проти крику розину праведного може боронити ся тільки глухим гуком грому; са Біблія, в якій виступають пророки зі своїми прокляттями на неправедних багатців, з месіянськими мріями про загальне братерство, з цілим жаром свого гніву й надії, з палким огнем на устах...“ (стор. 9). Зайво додавати, що пригноблені народи могли багато черпати з Біблії для усправедливлення своєї національно-визвольної боротьби. Коли тут мова про усправділення, слід звернути увагу на дуже цікаву порівняльну —неоднакового впливу поодиноких світових релігій на розвиток національно-відродницьких рухів поневодених народів. Отже під сям оглядом, на що вже звернув увагу Драгоманів („Чудацькі думки“, стор. 60 і 73), найліпше виказуєть ся протестантизм. Чудацькі думки прийняли реформації, скрізь виказують куди більший поступ у своїм національно-культурнім розвитку ніж ті, що лишали ся при католицизмі. Згадаємо напр. Естонців, Фінів, Лотішів і т. инш. Сей факт особливо різко виступає, коли порівняємо національний поступ споріднених народів у зв'язку з їх релігією. Найліпше шотландські грізники-пресвітеріанці а найгірше католицькі Ірландці та Бретонці. Або коли порівняємо напр. протестантських Лотішів з католицькими Литовцями чи ще ліпше з їх земляками Летголами-католиками, побачимо те саме. Православ'є більш менш аналогічне під сям оглядом з католицизмом. Пор. напр. Сербів з Хорватами. Про мусульманство ще тяжко говорити, бо воно поширене дельбілша в країнах, куди європейський національний ренесанс перший починає проникати. Але після його впливу на Балкані серед південних Славян не можна говорити про його великий національний активізм.

Вісти.

Білорусь самостійною республікою. Тимчасове правительство Білоруси проголосило її самостійною республікою (Білорусское Слово).

Харків зайняли 8 квітня українські й німецькі війська. 9 квітня відправилася о 9 год. рано з Києва перша повітряна пошта з урядовою кореспонденцією.

Мала Рада з приводу смерті Івана Нечуя-Левицького. На кінці засідання Малої Ради з 2 квітня М. Грушевський оповістив, що старий український письменник Іван Нечуй-Левицький, якому Мала Рада на попередньому засіданні признала пенсію 2400 карбованців на рік, помер того дня з раненою в Дехтарівській шпиталі. На запрошення Мала Рада вшанувала пам'ять письменника вшануванням. За порадою М. Грушевського Мала Рада одностайно постановила доручити Правительству, щоб воно подбало про урочистий похорон Івана Нечуя-Левицького, а також, щоб доглянуло за речами Покійника, які він записав у своїм завіщанні на національні цілі, бо рідні у нього нема (К. „Відр.“).

Розмова з міністром внутрішніх справ М. Ткаченком. Кореспондент київського „Відродження“ мав розмову з міністром внутрішніх справ Ткаченком, який сказав, що міністерство працює тепер над проведенням закону про поділ України на землі й заведенням у відповідних землях органів адміністративних, судових, а також громадського самоуправовання. Далі міністер Ткаченко сказав про органи влади, що там повинна почувати ся центральна тверда влада. Тому міністерство заурбував призначення деяких комісарів на місця. Між иншим заурбував міністер, що деякі комісарів, які вийшли й инших адміністраторів прийдець ся замінити новими, бо вони не виправдали тих надій, які на них покладались. Комісарам надаєть ся право видання окремих правил і інструкцій, а також в їх розпорядженні поступає міліція. Органи самоврядування також повинні виявити твердість і рішучість у виконанні своїх функцій, а також надалі повинні працювати в найтіснішій контакт з міністерством внутрішніх справ, так само і з його представниками, а наразі, коли органи самоврядування замість контакту будуть виявляти опір українській владі й малу діяльність, міністер не стане перед новими виборами. Міністер зверне тепер найпильнішу увагу також на українізацію на місцях всіх органів самоврядування.

Фельдмаршал Бем-Ермолі в Одесі. 7 квітня в розмові з кореспондентом У. Т. А. фельдмаршал Бем-Ермолі заявив: „Наша праця, при якій була б цілком гарантована недоторканість власності й особи. Кожний свідомий сього громадянин України повинен всіма силами піддержувати наші завдання. В сьому напрямку ми покладемо великі надії на пресу, яка краще розбереть ся в сьому. В політичні внутрішні справи ми не втручаємо ся, се не наше діло. В наше економічне завдання входить виробити добрі умови для обміну продуктів нашої індустрії на ваші харчові продукти. Ніякі ревізії не будуть допущені; за все платитимуть цілком. Україна дуже багата держава й наше головне завдання допомогати розвиткови та процвітанню держави для спільних інтересів. Ми будемо вживати всіх заходів, щоб збудити від летаргії всі елементи, здатні до праці на користь України. Занадто багато в нас безробітних, занадто мало енергії виявляєть ся в утворенню правдивої регулярної праці, особі виявляєть ся в агітативним питанням. Треба вжити всіх заходів до того, щоб поля засіяно тому, що не зробити сього — се означає зробити злочинство проти самих себе. Всі справедливі вимоги населення й адміністрації ми охоче будемо виконувати“.

Торкнувшись потім в розмові інциденту з арештом касієра книгарні Івасенка на ґрунті розбіну корон на російській гроші, Бем-Ермолі сказав: „Подібно сумні випадки не повторюватимуть ся; призначено суворе слідство. Як що

офіцер винуватий, його покарають. Між иншим можу заявити, що непорозуміння на цьому ґрунті не можуть повторювати ся тому, що я одержав телеграму про установленне курсу корони в пятьдесят копійок. Питання обміни товарами так тісно зв'язані з питанням транспорту, що тільки коли налагодить ся рух ваших залізниць також в Царгородом, Констанцію, дунайськими портами, Херсоном, Миколаївом, тоді тільки начнеть ся правильна обміна товарами. Всю транспортну флоту забрали большевики, частина забраної повертаєть ся, частину zostавших транспортів у Херсоні, Миколаїві, Одесі починаєть ся використовувати. Тільки недостача транспортних засобів гальмує завдання обміни товарами" (У. Т. А.).

Візита фельдмаршала Айхгорна у отамана Слівінського. Дня 6 квітня с. р. комендант армейської групи фельдмаршал Айхгорн зложив першу офіційну візиту начальникови Українського Генерального Штабу отаманови Слівінському. Після свого офіційного привітання фельдм. Айхгорн в теплих, повних одушевлення словах висловив надію, що енергійний начальник Українського Генерального Штабу отаман Слівінський своєю дальшою солідною і всесторонньою працею здобуде собі славу українського Мольке чи Гінденбурга. Фельдмаршал Айхгорн виявив також велике зацікавленне щодо майбутніх меж молоді Української Народньої Республіки й висловив надію, що вона в короткім часі стане могутньо-сильною. Далі він висловив своє велике задоволення з приводу спільної однопільної праці Штабу отамана Слівінського з головним німецьким корпусним штабом генерала Грюнера. Отаман Слівінський, щиро приймаючи дорогого гостя в мурах нового Українського Генерального Штабу, висловив йому зі свого боку належні слова подяки за його признанне і заявив, що він доложить всіх зусиль, щоб молода українська армія, яка тепер щойно в початкових стадіях організації, росла, більшала й могутнійшала, щоб в короткій будучині змогла стати нарівні з могутньою німецькою армією. При своїм прощанні фельдмаршал Айхгорн заявив, що він все та всюди буде йти назустріч продуктивним, солідним і шляхотним змаганням отамана Слівінського (Н. В.).

Праця Українського Військового Міністерства. Військовому Міністерству України доводить ся вести дуже відповідальну працю утворення нової збройної сили на місце хаосу, отриманого в спадщині, при найтрудніших обставинах. Політичні обставини вимагають одночасно й наспіх розробляти статут організації армії й вести війну з большевицькими загонами для увільнення української території. Усю велетенську працю київської округи, яку ідеально вели найкращі офіцери Генерального Штабу, розбито та знищено. Над її нікчемними останками засіли тепер і Головний Штаб і Генеральний Штаб України, надаючи лад всьому, що отримано в спадщині.

Розробленне підвалин для формування нової армії на принципах територіального комплетовання і скорочення реченця служби вже само незвичайно відповідальне та складне. Над тим треба працювати планоно й ретельно кілька місяців, втягнувши відповідну скількість дуже компетентних фаховців. Лише тоді можливо забезпечити плодотворність праці й скласти схему армії найвідповіднійше до потреб і особливостей української держави, її народу й біжучої політичної хвилі. Генеральний Штаб вже приступив до вироблення плану формовання армії на підвалинах територіального комплетовання, установив реченці для будучих покликань, визначив райони та збірні пункти територіальних округ і заклав сітку губерніяльних і повітових командантів. Надалі припускаєть ся зосередити в штабах корпусів і дивізій територіальної армії весь обрахунок і покликання зобов'язаних до війська, як се ведеть ся в Швейцарії, Сербії і т. инш.

Трудність прикладення праці збільшуєть ся тим, що анархічні виступи на місцях знищили майже весь мобілізаційний апарат, що загинули статистичні відомости військо-

вих начальників, а до того ще багато частин України не увільнено від большевицьких загонів. Задля поновлення системи обрахунку та прийому покликаних розпочато ту саму енергійну працю: збирають ся відомости по постачанню, відкомандировують ся на місця досвідчені інспектори і т. ин. Окрема комісія, яка існує при Генеральнім Штабі, розроблює проєкти різних статутів і наказів для української армії, беручи на увагу всі побутові й політичні міркування. Взагалі, не зважаючи на надзвичайно трудні умовини, праця кишить і до осені вже повинна дати перші конкретні наслідки (К. „Відр.“).

Авіаційна почта. В найблизшій часі мають розробити ся авіаційні шляхи на лініях: Київ—Одеса, Київ—Полтава, Одеса—Миколаїв і т. ин. Таким самим робом має притягти ся до перевозу почти не тільки легкі апарати, а також кораблі „муромці“, які визначають ся великою містотою, а між близькими вунктами, як напр. Київ—Житомир і инші, навіть аеростати, хоч останне не певне. З боку найвищої „отаманщини“ авіації й повітряного плавання є дуже прихильне відношенне до авіаційної почти (К. „Відр.“).

Військово-історичний музей. що існував у Києві при місцевім відділі „Руссакого Военно-Исторического Общества“, значно доповнений памятниками війни 1914—1918 рр. і революції 1917 р., переходить в завідуванне військово-наукового відділу Генерального Штабу. Призначеного на посаду завідуючого музеєм Благодиря вислав відділ до Берліна для студіювання берлінського військово-історичного музею (К. „Відр.“).

Поляки в Польщу. Українське Правительство звернуло ся в ультимативній формі до польських корпусів, що розташовані на Поділлі, з домаганням покинути межі України. Потяги для польського війська підуть в напрямі на Бобруйськ (К. „Відр.“). (Пізнійше прийшла вістка, що таки полишено на щось польські корпуси на Україні, Ред.)...

В справі Холмщини. Холмський губерніяльний комітет одержав від першої делегації, що виїхала на Холмщину, з Берестя повідомленне, що політично-партійна робота там забронена. Поляки з Австрійцями думають про відсуненне границі за Буг. Українське населенне під терором Поляків. Зазначені в мировім договорі південні частини пружанського повіту вважають ся неналежними до території України. Збігців, які не мають посвідки від „польського центрального обивательського комітету“, повертають назад, а Поляків і Жидів без найменших перешкод пропускають на Холмщину через Волочиська (К. „Відр.“).

Прилученне мозирського повіту до України. На підставі 11 статі мирового договору між Українською Народньою Республікою й центральними державами до території Української Народньої Республіки, а саме до Волині прилучаєть ся мозирський повіт минської губернії. Згідно з сим податкова інспекція сього повіту переходить під управу волинської фінансової палати (Н. Р.).

Нова політична партія. Як доносить київське „Відродження“, є певні відомости, що на Україні в останній час складаєть ся нова політична партія, яка буде називати ся націонал-демократичною. В склад цієї партії входить українська буржуазія, яка хоче боронити земельної власности, але таким чином, щоб маєтки були розміром не більші 500 десятин. На чолі цієї партії стоїть багатий поміщик генерал (Скоропадський), який до большевицького нападу на Україну мав тісні взаємини з деякими організаціями вільного козацтва, котре не визнавало затвердженого українським урядом „Вільного Козацтва“.

Організація вищих шкіл. На засіданню професорів українського народнього університету з 31 березня вибрано 10 представників до комісії при міністерстві просвіти щодо вироблення плану українзації вищих шкіл на Україні, а саме: увійшли до неї професори: Швець і Лучицький (природничий факультет); Граве та Ганіцький (математичний факультет), Василенко та Веселовський (правничий факультет), Лукашенко та Зінковський (історично-філологічний факультет),

Константинович та Черняхівський (медичний факультет). Комісія розпочала вже працю (К. „Відр.“).

Урочисте відкриття вищого технічного інституту у Києві. В неділю 31 березня відбулось урочисте відкриття вищого технічного інституту. О 12 год. в помешканню духовної семінарії відправлено молебень, після якого в народній аудиторії відбулось урочисте читання акту відкриття та статутів інституту. Перед прочитанням акту директор сказав промову, в якій він підкреслив значінне нового інституту й закликав зібраних слухачів до неупинної праці над своєю освітою, чим вони принесуть величезну користь бідній технічними фахівцями України. Директор скінчив свою промову привітом і бажанням успішної праці для кращої будуччини української молоді. По прочитанню акту та статуту представник духовенства в своїй промові вітав відкриття сеї такої потрібної тепер на Україні вищої школи й директора проф. Лебединського, який, не зважаючи на тяжкий час і перепони, взяв ся за сю велику й корисну працю. Після того виступило багато промовців, найбільше представники студентів вищих шкіл Києва (Н. Р.).

Похорон студентів-січовиків. 19 березня відбув ся похорон студентів і гімназистів, що по лицарськи положили свої буйні голови, боронячи Україну від нападу північних варварів. Коло другої години дня жалібний похід вирушив від залізничного двірця. Прості, деревляні блакитні домовини були поставлені по дві на площі візників. В поході брали участь духовенство, студентський хор під орудою Кошиця, військова оркестра, військові відділи й сила народу. Коло будинку Центральної Ради процесія зустрів уряд: члени Ради на чолі з проф. Грушевським і міністри на чолі з В. Голубовичем. Процесія спинилась. Проф. М. Грушевський, промовляючи, сказав приблизно так: *Dulce et decorum est pro patria mori*. Солодко та прекрасно вмерти за Вітчизну так, як умерли оті сини й брати наші, які полягли головами, боронячи Рідний Край від ворогів... Саме сьогодні, коли Центральна Рада засідала, почали зривати сього двоголового орла, сеї символ самодержавя, се п'ятно неволі, в якій Україна перебувала стільки віків... Але ся операція знищення неволі не могла пройти безкровно і кров пролилась. Щасливі ті, хто кровю засвідчив свою любов до Рідного Краю... Слава їм і вічний спокій!... Крім Грушевського промовляли ще член Центральної Ради О. Степаненко та представник старшини січових стрільців. Далі похід рушив по Фундукліївській, Хрещатику, Олександрівській на Аксольдову могилу. Тут, над Дніпровими кручами, поклали в землю вірних синів вільної України... На могилу поклали ріжні делегації багато вінків і живих квіток. (За „Нов. Ра.“) Вище подаємо рівночасно згадку Л. Старицької-Черняхівської „Памяти юнаків-героїв, замордованих під Крутами“ за тоюж часописю).

Смерть Нероновича. Київське „Відродження“ одержало вістку про трагічну смерть бувшого члена Центральної Ради Нероновича. Як відомо, Неронович був народнім секретарем „Української робітничо-селянської Республіки“ й відступив разом з большевицькими бандами в напрямку до Полтави. Кажуть, що він начеб то став приходити до памяти та в Катеринославі на большевицьким зїзді пропонував заміритись в Україною. Але його не послушали. Неронович зрік ся секретарства, покинув ряди большевицького війська й incognito приїхав на ст. Гоголево, щоб звідти піти до дому (в Сорочинцях). Від Гоголево до Сорочинців 14 верстов. Довело ся іти пішки. Неронович пішов разом з селянами й кілька днів переховував ся у своїх родичів. Через кілька днів після очищення Миргорода від большевиків через Сорочинці проходила частина Богданівського полку. В той же день увечері заарештовано Нероновича й посаджено в земську школу. Далі Нероновича допитано та його посвідчення списано на папері. Родичі Нероновича звернулись до члена Центральної Ради, що той час перебував у Сорочинцях, з проханням — як небудь полегшити долю Нероновича, наслідком чого обіцяно відвезти Нероновича до Полтави або

до Києва. Але на другий день, коли відходила частина Богданівського полку з Сорочинців, Нероновича взято на підводу й повезено в напрямку на Баранівку. Та незабаром волосну управу повідомлено телефоном з Баранівки, що Нероновича розстріляно й що труп його лежить недалеко від Сорочинців. На другий день Нероновича поховано в присутності його найблизших родичів.

Подяка від 1-ої української дивізії. Нарешті після довгої неволі, після ріжних подорожніх митарств части першої української дивізії 18 березня почали прибувати на стацію Київ. На долю 2-го гайдамацького полку імени Максима Залізняка випало щасте пережити хвилі теплої зустрічі своїх братів у столиці Української Народньої Республіки. За ті до глибини душі проймаючі привітання на Рідній Землі, за ті зворушливі до сліз, теплі промови улюбленого старого батька нашого, батька всеї України, п. президента У.П.Р. М. Грушевського, військового міністра п. Жуковського, міністра харчових справ п. Ковалевського, представника Ц. Р. п. М. Левицького, за теплу діяльну участь отамана вільних козаків п. Данченка по улаштуванню перших кроків нашого нового життя у Києві, за привітання від українського університету, середніх шкіл, січових стрільців, за теплу, сердечну зустріч з піднесенням хліба-соли визначної славної трупи українського театру з славним артистом М. Садовським на чолі, улаштуванню окремо по шляху подорожі війська до своїх помешкань, за всю сю таку рідну, таку сердечну, таку милу стрічу нас усім населенням в імени усього війська першої української дивізії приношу всім від усього серця найщирішу подяку. Разом з сим маю щасте додати, що дивізія, будучи складена виключно з свідомих Українців, приїхала на заклик Української Центральної Ради, щоб усею своєю збройною силою, своєю енергією, знанням і життєвим досвідом підперти владу У. Центральної Ради й Ради народніх міністрів на території всеї Української Держави аж до перебрання влади на Україні Українськими Установчими Зборами. Отаман першої української дивізії Зелінський й.

Приказ генерала Гренера німецьким військам на Україні. (Офіційно). Київ, 30 березоля. Є причини, щоб ще раз найрішучійше вказати на ось що: Німецькі війська прийшли на Україну на просьбу Українського Уряду, щоб допомогти урядови при визволенню краю від большевицьких банд і завести спокій і порядок. Сим уможливить ся Українському Урядови виповнити свої зобов'язання, зроблені в мировім договорі, які послужать також для добробуту німецького народу. Отже ми находимо ся в приятельським краю. Правительство населення готове поставити до вашого розпорядження все, що потрібне для виповнення нашого завдання. Але сподівають ся, що при всяких вимогах буде поступати ся при строгім додержанню істнуючих для того постанов. Тільки тоді ми задержимо довіре до нас з боку населення, а там, де його нема, придбаємо.

Тому найсерйознішим обов'язком кожного начальника, кінчаючи найменшою командою, є удержувати з залізною строгістю військовою дисципліну й порядок у підвладних йому військах. Особливо звертаю увагу на бездоганну дисципліну на вулиці. Не можна допустити випадів супроти державної або приватної власности або інших вчинків, що нарушуют дисципліну, й їх ні в якім разі не повинно бути.

До загального управильнення справи армією зокрема приписуєт ся: 1) Користуванне краєм для забезпечення військ. 2) Потреби військ покривати в першу чергу закупом. Оскільки буде дозволяти положення, оминати реквізиції. Наколи можливо, завсіди притягати для забезпечення військ продуктами українські власти. Тільки там, де їх немає або відмовляють, жадати потрібного безпосередно від сільської старшини або інших поважних осіб. Тільки тоді, коли се також не дасть наслідків і виключена инша можливість забезпечення, брати силою, але завсіди під доглядом офіцера.

Оскільки можливо, притягати перекладчика. При всіх реквізиціях виставляти в двох примірниках поквітованне, коли також можливо, на українській мові, один з них передаєть ся дотичній громаді або селянам і т. д., а другий призначаєть ся для війська, яке бере продукти. У поквітованню мусить бути занесене докладно все, що зареєстровано, з повторенням чисел словами й воно мусить бути підписане офіцером або вищим урядником і мати печатку дотичної військової часті. Для перенумерованих у поодиноких частях поквітовань вести й додавати до неї дуплікати реквізиційних поквітовань. Дрібним командам, що знаходять ся під проводом підофіцера, як також салдатам, що посилають ся поодинокі, видавати незаповнені квітки з підписом і початкою, які при потребі заповняють ся згідно з приписами. У сьому випадку, докладно подавати на обох примірниках поквітовання імена провідників команди та поодиноких салдатів, як також військовою частину.

800 паровозів і 3000 вагонів. На засіданню державної комісії для обміну товарами між Україною і центральними державами голова комісії М. Порш заявив, що Німці згодились повернути Україні захоплені ними у большевиків 800 паровозів і 3000 вагонів. (Н. Р.).

„Тарасова ніч“ О. Кобця на вечері Шевченка у Києві. Театр М. Садовського виставив на вечері Шевченка 13 березня також символічну картину О. Кобця, друковану у Вістнику й видану окремою відбиткою п. з. „Тарасова ніч.“ Про виставу й саму річ пише В. Старий в „Новій Раді“ ось що: „Ся картина, пера мало ще відомого, але безперечно талановитого молодого поета О. Кобця, зробила найкраще вражіння. Художній примітив, написаний мельодійним віршем, повний сильного патріотичного підйому, в стислій формі малює момент відродження України, звязаний з вищими пророчими словами, що виходять з могили „батька Тараса“. І коли змосквлений салдат і український робітник виказують свою пошану до „Заплаканої Матери“, аудиторія притихає, а як здалеку починаєть ся тушіт народу та згуки маршу, а салдат, що зрозумів, хто він, розбиває кайдани, якими скута сидить в московській вязниці Україна, — публіка з радістю бачить, як хилить ся й падає двохголовий орел. Апофеоз викликає справжній ентузіазм і „Ще не вмерла“ виконуєть ся кілька разів зряду. З окремих виконавців картини треба зазначити експресивну деклямацію п. Корольчука („Старий козак“) та п. Малиш-Федорець („Україна“). „Тарасова ніч“ з огляду на її художність і відповідність моменту варто було-б повторити, усунувши деякі декоративні дефекти та вишколивши другорядний персонал (салдати), що, хоча було й природним для премери, алеж вносило деякий дисонанс в загальний гарний малюнок. (Від Редакції. При виході картини О. Кобця окремою відбиткою ми підкреслили потребу вистави „Тарасової ночі“ на Шевченкових вечерах, а тепер ще раз пригадуємо, що се річ і артистична й практично відповідна нашому часови та змаганню).

Театральна Рада при міністерстві народної освіти. При міністерстві народної освіти заклали ся відділи мистецтва, а кожен відділ крім служачих складаєть ся з громадського колектива — ради вибраної з фаховців. Комітет українського національного театру був тимчасом такою радою при театральнім відділі міністерства освіти. Тому, що до комітету українського національного театру вибрано більше ніж 40 осіб, з котрих деякі жили поза Київом, деякі рішуче відмовили ся брати участь в його діяльності, а мистецькі ради на думку міністерства мусіли мати максимум 15 до 16 осіб, комітет українського національного театру подав до розгляду міністра освіти увесь склад членів комітету, прохаючи його вибрати з них і затвердити Театральну Раду. Міністер вибрав 18 осіб. Ось вони: В. Внниченко, Д. Антонович, Л. Старицька-Черняхівська, О. Олесь, В. Вілінська, Л. Яновська, С. Васильченко, М. Садовський, О. Курбас,

Г. Маріяненко, Н. Дорошенкова, М. Орел-Степняк, П. Коваленко, М. Старицька, М. Бурачек, З. Моргуліс, М. Грушевська, А. Мазуренко. З сих осіб і складаєть ся тепер Театральна Рада при театральнім відділі міністерства освіти. Діяльність комітету українського народнього театру припиняєть ся і всі справи передають ся до Театральної Ради. (Н. Р.).

Кіоски на залізничних двірцях. Як відомо, книжні кіоски на всіх залізничних стаціях були в аренді у Суворіна. Сі кіоски мають велике значіння як єдиний в багатьох місцях пункт, де тільки можна дістати якусь книжку. Ще більше значіння мають сі кіоски в справі розповсюдження часописей. До останнього часу ся справа провадила ся дуже погано щодо вибору книжок і часописей, який залежав від загальних умов, цензури залізничної жандармерії й особливого на пряму суворинського підприємства. Тепер сю справу бере до своїх рук культурно-просвітний відділ міністерства шляхів, на чолі якого стоїть відомий український діяч др. М. Левицький. Українські видавництва мають тепер спроможність ще більше поширити свою діяльність, бо через кіоски на залізничних стаціях можна буде приблизити друковане слово, яко мога більше, до населення (Н. Р.).

Стан пільних робіт на Україні. Відділ „Посівплощі“ при міністерстві земельних справ одержав вістку про полеві роботи: Роботи переважно почали ся в київській, волинській, а почасти чернігівській губерніях. Зі сквірського повіту повідомляють, що частина вівса вже засіяна, приступають до засіву буряків. Управа приступила до реєстрації „лишків“ насіння і хліба. З Острога повідомляють, що поміщики й орендари мають приступити до засіву, коли Центральна Рада скасує існуючі договори на право користування землею. Чекають на пояснення. В прифронтових житомирським і козельським повітах помітна велика підготовча робота. З канівського повіту повідомляють, що в ставській економії є 8500 пудів буряків. Населення прохає розділити насіння на засів. В козельцьким повіті приступлено до засіву вівса, гороху, льону, гречки, ячменю. В багатьох повітах відчуваєть ся недостачу насіння. В сім напрямі видає міністерство земельних справ негайні розпорядки й дає вказівки (К. „Відр.“).

Як п. Микола Залізник опинив ся в Берестю? З поінформованого боку подають, що ані Українське Правительство, ані українська мирова делегація не за про ш у в а л и пана Миколи Залізняка до участі в мирових переговорах в Берестю. Але як в таким разі попав п. Залізник в „політичні дорадники“ мирової делегації і через цілий час обертав ся серед неї?

— Єдиний невипроданий добрий і гарний український —

КАЛЕНДАРИК

для Січових Стрільців і жовнірів-Українців

коштує лише К 1-80. — Замовляйте скорше в адм. Вістника.

З міст: Невмирущій пам'яті творця української побутової повісті. — О. Олесь. Чом марсилеза в краю не дунає? — М. Троцький. Державна нація. — Полонений Ів. Павлюк. Про відношенне національних меншостей України до її державної самостійности. — Дмитро Загул. З рідного поля. I, IV, V, VII. — Декларація Ради народніх міністрів на Малій Раді. — Л. Старицька-Черняхівська. Пам'яті юнаків, замордованих під Крутами. — З. Шевченкове свято в таборі подонених офіцерів-Українців „Hann-Münden“ в Німеччині. — Перша й друга відправка козаків добровольців з тобору Раштат в Німеччині на Україну. — Володимир Залозецький. Мозайки церкви св. Софії у Києві. — Іп. Бочковський. Національна справа. П. Головні чинники й основні фази національно-відродних рухів нового часу. — Вісти.